

Irena Eliášová

Co nás ještě čeká/ So
amen mek užarel

strana 4

Rozhovor Džejem Džejem:
Z romské kultury je cítit
hrdost a především pak
velký výboj energie

strana 6, 7

Ivana Farahani – Čonková:
Řešení je – musíme
přijmout pozici bohatého
státu

strana 8, 9

ZPRÁVY

Olomouc – Asi 400 věřících se v sobotu 18. června zúčastnilo romské poutě na Svatém Kopečku u Olomouce, kde se zúčastnili i hodinové mše v bazilice Navštívení Panny Marie, kterou celebroid biskup Václav Malý. Součástí mše bylo i kázání pro děti a na začátku vystoupily děti z kostela Dona Boska v Ostravě. Odpolední program pak byl věnován hudbě a tanci. Během něj se na pódiu před bazilikou vystřídaly kapely a taneční soubory z Brna, Kojetína, Přerova, Olomouce a Ostravy.

Brno – 21. června se před brněnským magistrátem těsně před zasedáním zastupitelstva sešla skupina lidí, která protestovala proti špatným podmínkám romských uprchlíků z Ukrajiny, jimž město postavilo stany nedaleko nádraží. Protest pokračoval odpolední demonstrací na Dominikánském náměstí. Protest organizuje neformální brněnský feministický kolektiv Sdrůženy a iniciativa Food not Bombs. Na místě byla romská televize ROMEA.TV, která z místa vysílala živě.

Pokračování na str. 2

Poskytne město Brno stejnou humanitární pomoc i romským uprchlíkům?

foto: Iniciativa Hlavák

Běženci z Ukrajiny romského původu zůstávají už od dubna bez důstojného ubytování. Vývoj situace sledujeme již třetí měsíc. Jedná se o několik stovek osob, které dlouhou dobu pobývaly na nádra-

žích a v parcích. Neziskový sektor spolu s dalšími dobrovolníky těmto skupinám poskytuje každodenní pomoc. Bez těchto iniciativ bychom se dnes jako společnost nacházeli v mnohem vážnější situaci, kterou si

raději ani nechci představit. I když se tedy vláda pyšní tím, jak skvěle zvládá registraci a ochranu běženců před válkou, ti nejzranitelnější byli ponecháni svému osudu. Těm se důstojných podmínek bohužel

dodnes nedostalo! Romské matky s dětmi by tak bez občanských iniciativ byly bez jídla, pití a další potřebné materiální pomoci k přežití.

Pokračování na str. 2

Na něco prostě nestačíme

Praha a Brno řeší několikrátý měsíc stejný problém: Co s Romy, kteří utíkají před válkou a kteří se vymykají našim představám o „ideálním uprchlíkovi“.

V šatníku Vesna na nádvoří Pražského paláce stojíme od začátku války v první linii humanitární pomoci. A jako jedni z prvních jsme tedy objevovali limity pomoci ukrajinským Romům, a to i těm, kteří budí soucit i pohoršení v prostoru kolem brněnského nádraží. Zkusím tady nespojit sepsat několik zkušeností, pro netrpělivé čtenáře prozradím pointu rovnou: Je namístě si přiznat, že některé problémy ani při sebevětší snaze uspokojivě řešit neumíme.

První ukrajinská zpráva s žádostí o pomoc se na Messengeru Vesny objevila pár dnů po začátku války. Byla to romská maminka ze Zakarpátí, která se svými mnoha dětmi vyrazila za manželem, dlouhodobě pracujícím v Brně. Brněnská překladatelka z ukrajinštiny s ní komunikovala v průběhu celé cesty, vždycky když paní chytla signál na benzínce. Do Brna rodina došla

Pokračování na str. 3

foto: Michal Hrabal

ZPRÁVY

Dokončení ze str. 1

Praha – Pražský primátor Zdeněk Hřib (Piráti) se dnes na schůzce týkající se uprchlické krize s premiérem Petrem Fialou (ODS) domluvil, že vznikne soubor opatření, která budou motivovat uprchlíky k přesunu do méně vytížených obcí. Rovněž vznikne koordinační mechanismus, podle kterého se samotný přesun uskuteční. Novinářům to dnes po jednání řekl Hřib. Také mluvčí ministra vnitra Víta Rakušana (STAN) Jakub Veinlich ČTK sdělil, že se politici dohodli na hledání mechanismů přerozdělení uprchlíků. Druhým tématem bylo, že vznikne koordinační mechanismus, jak samotný přesun uprchlíků zrealizovat. Na tom bude vláda, potažmo ministerstvo vnitra spolupracovat se zástupci samospráv, jejichž obce či města by měly být cílovým místem, což bude vyžadovat IT systém a podporu. „Tady to vnímám, že mič je na straně státu, bylo řečeno, že vláda bude řešit to, jak by měl vzniknout ten koordinační mechanismus spolu s tím IT systémem,“ řekl Hřib. Fiala a Rakušan se s primátorem podle Veinliche domluvili na hledání mechanismů přerozdělení pro dobrovolné ubytovatele. Zároveň se budou hledat pozitivní motivátory pro uprchlíky, aby si vybrali k pobytu jinou oblast.

foto: Lukáš Círok

Pietní akt uctí památku romských obětí holokaustu

V letošním roce uplyne již 79 let od vypravení hromadného transportu romských mužů, žen a dětí z tzv. cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu do koncentračního a vyhlazovacího tábora Auschwitz II-Birkenau. Hodonínský tábor je jedno ze dvou míst (druhým je tábor v Letech u Písku), kde byly za 2. světové války nuceně koncentrovány celé rodiny moravských a českých Romů a Sintů. Na tomto autentickém místě vzniknul památník, který je ve správě Muzea romské kultury.

Již tradičně se 18. srpna koná v Hodoníně u Kunštátu. Památníku holokaustu Romů a Sintů na Moravě pietní akt. Ten slouží k uctění památky obětí rasově motivované perzekuce a genocidy na místě, které je jedním ze symbolů holokaustu Romů a Sintů na území někdejšího Protektorátu Čechy a Morava.

Součástí pietního aktu bude uctění památky obětí na nouzovém pohřebišti Žalov modlitbou kněze a kladením věnců, a uctění obětí tábora pohřbených na obecním hřbitově v Černovicích. Návštěvníci budou mít možnost prohlédnout si celý areál památníku a seznámit se s jeho historií skrze komentovanou prohlídku.

Pro návštěvníky pietního shromáždění bude z Brna vypraven autobus zdarma. Autobus bude přistaven před Muzeum romské kultury v 9:15. Místo v autobuse je nutné rezervovat nejpozději do 1. 8. na e-mailu rezervace@rommuz.cz nebo na telefonním čísle +420 775 407 065.

Petra Lazárková, Muzeum romské kultury
foto: MRK

Poskytne město Brno stejnou humanitární pomoc...

Dokončení ze str. 1

Vedle toho se přes tuto pomoc také daří upozorňovat na odlišný přístup státní správy. I když není situace těchto skupin stále dobrá, došlo například v Praze k výstavbě stanů, a tím i vytvoření únosnějších podmínek pro maminky s dětmi, než tomu bylo v prostorách hlavního nádraží v Praze. To se však bohužel nedá říci o jihomoravské metropoli. Podmínky, v nichž se romští utečenci u Ukrajiny v Brně nacházejí, představují poměrně vážná rizika. Zejména ta zdravotní.

Tak jako v dalších českých městech, začaly přijíždět romské matky s dětmi zkraje dubna. Solidaritu i ochotu pomáhat Ukrajině projevovalo Brno jasně a hlasitě ihned v začátku ruské invaze. I zde však dochází k rozdílným pohledům, komu pomáhat a komu nikoliv. Začalo to opět ochotou pomáhat ze strany tzv. třetího sektoru. Po řadě mediálních upozornění, která podnítily romské i neromské iniciativy, došlo k přesunu romských uprchlíků ze strany města. Zástupci radnice v čele s pri-

mátorkou dorazili na hlavní nádraží, kde byl zajištěn transport romských matek s dětmi (často i miminky), jež pobývaly několik týdnů venku, do židenických kasáren. Ovšem zde mohli pobýt pouze dva dny! Poté do areálu naběhli zaměstnanci magistrátu, aby jim sdělili, že tu nemohou zůstat. Většina z nich nezbyvalo nic jiného, než se vrátit domů. Navíc byla tato skupina ubytovaná v bývalé jídelně kasáren bez sociálních zařízení, zatímco vedle žijí ostatní běženci z Ukrajiny v pokojích s horkou vodou.

V tuto chvíli jsme svědky skutečnosti, že přibližně 30 rodin bylo městem přesunuto o pár set metrů dál do vojenských stanů bez podlažek. Ti lidé jsou ponecháni bez jídla, bez léků, bez možnosti osobní hygieny, a dokonce i bez pitné vody (v tomto počasí nebyla voda v cisterně vyměněna od minulého týdne). Téměř týden nebyly vyprázdněny mobilní toalety k dalšímu užití.

Velmi silně mě zaráží vyjádření představitelů magistrátu. Naprosto zjevně nedůstojné podmínky si i přesto komunální politici v čele

s primátorkou neostýchají obhájit. Jakoukoliv diskriminaci odmítají. Naopak, obsah jejich argumentace jako by ani na vteřinu nevnímal ty otřesné podmínky matek s dětmi. Uvádím některé výroky představitelů i vedoucího odboru sociální péče, které mě opravdu nenechaly klidným: Ti lidé chtějí žít na trávě, dali jsme tam toaletu, ale nevíme, zda ji budou používat, jde o kočovníky, chtějí tímto způsobem žít, 95 % z nich mluví maďarsky, nejsou z Ukrajiny apod.

V tomto měsíci přebíráme předsednictví EU, jsme členy EU od roku 2004, a přesto jsme schopni z pozic veřejně volených zástupců či úřednických odborníků této hanebné rétoriky? Která navíc není nijak skutkově podložená a zobrazuje mýty a klišé, ze kterých se jako společnost stále nedovedeme vymanit.

V čele města máme čtvrtým rokem koalici složenou z demokratických stran a hnutí. Opravdu se ani jeden subjekt za tyto praktiky vůči ženám a dětem prchajícím před válkou nestydíte?

Tomáš Ščuka

Reakce čtenářky

Dobrý den, v Romano hangos č. 2 jsem si přečetla komentář Tomáše Ščuky „Nikdo se nás nezastane! Koho máme volit?“ Nedá mi to a ve věci uvádím:

- 1) Podle mého názoru, v první řadě se Romové musí zastat sami sebe, bohužel se obávám, že část Romů spíše čeká, co jiný občan za ně vyřeší! To hovořím z mnohaleté praktické zkušenosti, kdy do řešení problémů dávám hodně své energie a času (často „jen tak“), zatímco ti, jejichž problé-

my řeším, např. pouhé doložení dokladů řeší týdnů a měsíce!

- 2) Se „zastáním“ souvisí i to, kolik procent občanů romské národnosti chodí k volbám. V komentáři píšete, že „například Romové přestanou využívat svůj volební hlas...“ Troufám si tvrdit, že velká část (většina?) Romů k volbám vůbec nechodí!

- 3) A pokud se ptáte, koho volit: Pravdou je, že „romské téma“ stranám voliče nepřináší, ale spíše ubírá a voliče nahání populistickým stranám, bohužel! Vzhle-

dem k tomu, že dění ve společnosti dlouhodobě sleduji, jsem přesvědčena, že Pirátská strana v čele s Ivanem Bartošem se občanů romské národnosti zastává, byť to možná není v rozsahu, jaký byste si představovali. Významný romský hlas nepochybně je Ing. Karel Holomek, který díky velkému přehledu dokázal věci jasně pojmenovat. Bohužel, jeho zdravotní stav mu neumožňuje, aby jeho názory zazněly i v současnosti.

čtenářka z Havířova

Odpověď Tomáše Ščuky čtenářce

Vážná paní čtenářko, Dovolím si reagovat na vaše komentáře (postřehy), které jste redakci RH adresovala. Podle mého názoru, v první řadě se Romové musí zastat sami sebe, bohužel se obávám, že část Romů spíše čeká, co jiný občan za ně vyřeší!

Na první části se určitě shodneme. Je určité důležité brát se za své práva. Myslím si, že se tak i dlouhodobě děje. Jen to z mnoha důvodů nejde vidět. Předně je tu značné množství překážek, kterým naši lidé čelí. Postavení naší komunity není ve společnosti stejné jako u majority. V nahlížení jsme pak vnímáni jako občané nižší kvality. Otázka vzdělání, kariéry či majetkové poměry zde nehrají roli. Primární je původ. I proto mají u nás i velmi úspěšní lidé stále problém s hledáním bydlení. Situace se bohužel nijak zvlášť nezlepšuje. Neúspěch a bezradnost při odhalování diskriminačních praktik stejně jako požadování sankcí přináší mezi Romy velmi slabou důvěru ve spravedlnost. I přes tyto dlouhotrvající postoje se

naši lidé snaží být aktivními občany. I přes popsanou realitu se spoléhají sami na sebe a bojují dál.

Se „zastáním“ souvisí i to, kolik procent občanů romské národnosti chodí k volbám. V komentáři píšete, že „například Romové přestanou využívat svůj volební hlas...“ Troufám si tvrdit, že velká část (většina?) Romů k volbám vůbec nechodí!

Volbami pozitivní jev vnímám v posledních letech právě volební účast Romů. Volby od voleb se ta účast opravdu zvyšuje. Za mě jde o projev zájmu podílet se na věcech veřejných. A to i přes okolnosti, v nichž se jako menšina nacházíme. Dle kvalifikovaných odhadů se populace Romů odhaduje na cca 250 000. Dle volebního systému v ČR je v podstatě nemožné zvolit si do parlamentu své zástupce. Více než 20 let jsme bez jakékoliv reprezentace a bez vůle velkých politických stran je tento stav i nadále neměnný. Přesto k volbám Romové chodí.

A pokud se ptáte, koho volit: Pravdou je, že „romské téma“ stranám voliče nepřináší, ale spíše ubírá a voliče nahání populistickým stranám, bohužel!

čte nepřináší, ale spíše ubírá a voliče nahání populistickým stranám, bohužel!

Oceňuji, že si tento fakt dovedete přiznat. Mnohem častěji jsem svědkem tendenci tyto skutečnosti popírat. Alespoň na veřejnosti. Nabízí se však i jiný pohled pro politické strany. A to ten, nepřehlížet mezilidské vztahy ve společnosti a brát to celé jako velkou výzvu. Výzvu ke změně společenského prostředí. Výzvu k boji proti anti-ciganismu, aby nedocházelo k nerovným přístupům vůči Romům. Kvalitní vzdělání, důstojné bydlení či kvalitní zdravotní péče by přeci v každé demokratické společnosti měly být samozřejmostí. Jde o nezadatelná práva každého občana, která nesmí být nikomu upírána. Bohužel mám pocit, že jde spíše o privilegium, na něž slabší a zranitelní nemají šanci dosáhnout. A to je potřeba změnit!

V konečném důsledku bychom ekonomické i sociální zlepšení pocítili my všichni. Přeji Vám pevné zdraví a vše dobré! **Tomáš Ščuka**

Na něco prostě nestačíme

Dokončení ze str. 1

v době, kdy ještě nebylo otevřené KACPU na výstavišti. Z ubytovny, kde žil její manžel, ji pochopitelně vyhodili, do pokoje, v němž přespává několik mužů, se velká rodina nevejde. Paní se ujal úřady a pravděpodobně ji odeslaly do uprchlického zařízení ve Vyšních Lhotách. Nevím, jestli tam došla – předpokládám, že urazila ty stovky kilometrů proto, aby byla s manželem, případně poblíž manžela, ne dvě stě kilometrů od něj.

Zmiňuju tenhle případ proto, že se v něm objevuje několik momentů typických pro další období. Jednak akčnost romských rodin, schopnost přijmout rychlá rozhodnutí a sehnat si radu a pomoc. A „úřední“ neporozumění jejich motivaci: být pohromadě s rodinou.

V prvním týdnu války byla Vesna velmi otevřená, pro věci si chodili Ukrajinci i Češi, kteří u sebe ukrajinské uprchlíky ubytovávali. Postupně jsme museli pravidla zpřísnit, protože se objevovaly náznaky zneužívání pomoci, její přeprodávání... což jsou všechno jevy nepříjemné, ale ve válečných dobách obvyklé. Začali jsme tedy kontrolo-

vat víza za účelem strpění – a opět asi jako jedni z prvních objevili problém, který v čase narůstal a nedokázali jsme ho vyřešit doteď. Před válkou utíkaly ukrajinské rodiny (a je nesmysl, že na západě Ukrajiny válka není, Rusové bombardovali mimo jiné i město Volovec, u nějž je velká romská osada), a s nimi se na pochod vydali i jejich bratrance z Maďarska a Rumunska. Situace je komplikovaná i v tom, že Orbán ve snaze zvětšit své domnělé impérium uděloval maďarské občanství každému, kdo si řekl. Část ukrajinských příchozích má tedy dvojí občanství a stát dodnes hloubá, jak se s tím vyrovnat. Stalo se, že u naší brány stály tři ženy z jedné rodiny a každá měla jiný status, jiné doklady, jiné státní občanství.

(Mimochodem vlna rumunských migrantů zahrnovala i moment, kdy u nádroví přibrzdila dodávka plná výrostků, kteří se přišli „podívat“, co všechno je k dispozici. Vyřešilo to naštěstí pár výkřiků „policie!“, ale situace to nebyla příjemná.)

Rodiny pobývající v Brně delší dobu i pár dní, včetně těch, na které se upíná největší pozornost veřejnosti i médií, si k nám chodily pro materiální pomoc, některé každo-

denně, odvážely si ji v množství, které budilo nelibost u ostatních uprchlíků. Pravidelně docházelo k velmi nepříjemným momentům, kdy jsme maminkám vysvětlovali, že třetí kočárek během tří dnů jí vydat opravdu nemůžeme, i když by v něm potřebovala odvézt velkou spoustu oblečení. Náhodný pozorovatel by z toho mohl vyvodit, že ženě s malým dítětem upíráme pomoc – a bohužel to občas někdo takto vyhodnotil a neváhal se s tím světit sociálním sítím. Že takové situace byly nesmírně stresující pro všechny kolem a extrémně vyčerpávající pro dobrovolníky, asi nemusím zdůrazňovat.

Obtížná byla i základní komunikace, což dosvědčí několik tlumočnicků z brněnských romských organizací, kteří občas přišli pomoci. Ne všichni Romové z Ukrajiny mluví romsky, někteří se špatně domluví i ukrajinsky nebo rusky. Dominantním jazykem, aspoň podle naší zkušenosti, je maďarština – jenže jazyk se nutně nekryje se státní příslušností, výhradně maďarsky mluví mnoho Romů s výhradně ukrajinskými doklady.

Kromě výdeje oblečení, obuvi a základní hygieny přímo ve Vesně

jíme několikrát dodávali větší množství i na výstaviště, jsme připraveni podle potřeby zásobovat oděvy, ručníky atd. i stanový tábor v Ostrovačicích a další vznikající místa. Neustále jsme se tím pádem pohybovali mezi stavem „jsme zavalení věcmi“ po stav „nemáme skoro nic“. Od kolegyně z Vesny to vyžadovalo nesmírné nasazení a neustálou připravenost řešit nepřetržitý řetězec mimořádných událostí, koordinaci přísunu pomoci a bleskové zaškolení dobrovolníků – někteří z nich se postupně stali členy týmu.

U dobrovolníků bych se chtěla chvíli zastavit. Od konce února prošlo dvorem Pražákova paláce několik set lidí, někteří přišli jednou na pár hodin, jiní chodí téměř každý den. Velkou poklonu chceme složit hlavně dobrovolníkům v seniorském věku, kteří jsou největší „držáci“ a jejich energie a disciplína je obdivuhodná. Doufáme, že s námi půjdou i do dalších aktivit Vesny.

Téměř každý dobrovolník u nás asi zažil okamžik, kdy měl slzy v očích. Hlavně první týdny byly emočně vyčerpávající. Přicházeli k nám lidé unavení po dlouhé cestě, vystrašení, obávající se o životy svých blízkých, před nimi byla pouze nejistota, cizí prostředí, neznámý jazyk... Je logické, že dobrovolník, který nemá aspoň základní školení o principech sociální práce a budování vlastních hranic (což z našich dobrovolníků neměl asi nikdo), se může snadno zhroutit, a to se taky dělo. Postupem času se pocity příchozích i dobrovolníků proměňovaly, dlouhodobá únava a frustrace z toho, že se věci nelepšší, vedly k podrážděnosti na obou stranách a občasným konfliktům. Ta rostoucí nevráživost mezi jednotlivými návštěvníci i menší trpělivost dobrovolníků podle mě pramenily pouze z toho, že ani jedna strana nevidí žádné východisko.

A tím se dostávám k jevu zmiňovanému už na začátku války: romské rodiny přespávající u nádraží. Mám za to, že vyhrčené reakce z obou stran („ať jdou zpátky“ vs. „proč jim nikdo nepomůže“) jsou důsledkem toho, že cítíme, že ten

problém prostě jednoduché řešení nemá. Po návštěvě dvou romských osad v Zakarpátí jsem přesvědčená, že plácek u nádraží je ještě jedno z lepších míst, na kterém ty děti spaly. Je to argument pro to, abychom je tam nechali spát dál? Ne, rozhodně není. Pro nás je ten pohled devastující, zničující, bourá všechny naše zásady, představy, pravidla. Nabízí se nějaké jiné, snadno dostupné řešení? Podle mě ne, už by se jinak dávno prosadilo. Zkoušelo se hromadné ubytování ve velkých prostorách, neuspělo se. Zkoušelo se rodiny rozdělovat, neprošlo to. Nabízeli se vlaky, v jakém přespávali dobrovolníci během tornáda, nebylo to průchozí. Navrhovalo se nasypat velké peníze do neziskovek – ale k penězům jsou potřeba i lidé, kteří budou schopní s uprchlíky profesionálně a kvalitně pracovat... A kdyby se i našli a vytvořili laskavé podmínky, zřejmě to přitáhne další uprchlíky – a o kolik lidí jsme schopní se reálně postarat, tak abychom nevzbuzovali očekávání, které pak nedokážeme naplnit?

Další nápady vzbuzují spíš soucitné pousmání a nejde je brát vážně, zmiňme je jen jako důkaz kolektivního zoufalství: ať je ubytují brněnské romské rodiny (z nichž mnohé žijí v prostředí, které si s pláckem před nádreem moc nezdá), ať se všichni okamžitě pošlou pryč (i občani Maďarska, tedy EU?!), ať se jim dávky vyplácejí rovnou u vlaku...

Možná má někdo geniální – a tím myslím citlivý i proveditelný nápad – jak tuhle situaci vyřešit. Já ho nemám. A stejně jako ostatní hledám svoje zdroje a svoje hranice.

Můžeme chudým romským rodinám s kolegyněmi z Vesny dál dodávat oblečení a boty. Nezajistíme jim bydlení, jídlo ani společenské přijetí. Nezaručíme jim, že je o část peněz nepřipraví mafie. Nedokážeme jim vydobýt důstojné zacházení ani tady, ani po návratu na Ukrajinu. Můžeme jim dát oblečení a boty.

Děláme, co můžeme. A víme, že víc nezmůžeme.

Barbora Antonová
ředitelka Ženského vzdělávacího ústavu známého jako Vesna
foto: Salík Sláma

Není se na co těšit... Jmenuji se Štefan Žiga

Už nevím, jak začít, abych někoho neurazila, někomu neublížila slovem, aby si čtenář neřekl “co ta ženská píše za nesmysly, koho tím myslí?” Jenomže mně to nedá a já to musím napsat, abych si ulevila a řekla svůj názor. Skutečně je vidět, jak u nás v naší zemi převládá rasismus, i když většina gádžů tvrdí „my nejsme rasisti“. Ono je spousta příběhů, kde je poznat ta nevěle, ten odpor, ten rozdíl apod. Stačí jen chvilku sledovat ty romské uprchlíky, jak se k nim majorita chová! Zatím mají kam prchat před válkou bílí, ovšem kam budeme prchat my, černí, kdyby náhodou, nedej Bůh, se to stalo, ta hrozná válka, u nás. Romové mají v dnešní době jen chmurné myšlenky.

„Babičko, prosím tě, můžeš vypnout tu televizi?“ prosí vnuk svoji babičku.

„Nic se nebude vypínat, budou zprávy a chci je sledovat, copak nevíš, co se děje? Chci vědět, jak pokračují Ukrajinci...“

„A ty tomu věříš?“

„To je moje věc, čemu věřím a ty si jdi do pokoje a neotravuj...“

„Babi, v televizi jenom kecají...“

„Pane Bože, to snad není pravda, vy mladý jste až moc chytrý, všemu rozumíte, ale nevíte o životě nic...“

„Já vím, že máš...“

„Venku, kousek od nás, probíhá válka a lidi umírají, trpí...“

„Babi, já o tom vím, jen by mě zajímalo...“

„Co tě zajímá?“

„Péto, nech babičku na pokoji, ať sleduje telku...“

„Mami, já jen chci s babičkou trochu pokecat...“

„Zrovna, když jedou zprávy...“

„Koukej se, jak spí ti Romové na zemi, Bože můj, chudáci, ty děti...“

„No a teď mi řekni, babi, jak by to dopadlo s námi, kdyby to bylo u nás, kam bychom prchali?“

„Nikam! Nás nikdo nechce, museli bychom zůstat tady, kde jsme...“

„Nás Romy nikdo nechce, proto nechci sledovat tu telku, a ty bys taky neměla, jen se rozčiluješ a máš stresy, ještě z toho onemocníš a budeme mít starosti. Víš, jak to končí? Dají tě do nemocnice, houby se o tebe budou starat a nakonec nám odejdeš a lékaři napíší zprávu, že jsi měla Covid 19, takhle to tu u nás chodí...“

„Petánku, ty mi děláš radost, to ti povím...“

„Babi, tak to chodí, nesleduj ty zprávy, radši si přepni na nějakou komedii a pobav se, uděláš líp...“

Babička se dívá na svého vnuka se slzami v očích, má svůj život hodně zažitý a ví, co čeká v životě jejího vnuka.

„Péto, nesmiš myslet jenom na ty špatné věci, v životě jsou taky krásné chvilky, je toho ještě hodně, co...“

„Babičko, já to vím, ale ty krásné chvíle zakrývají hrozná muka, která každý musí zažít, co říkáš?“

Mladý student Péta hovoří ke své milované babičce s láskou a pochopením, ví, jak se pokaždé rozčiluje po zprávách, proto ji od nich odrazuje.

„Tak jo, Péto, pojď, přepni mi na jiný kanál, dnes se už nemůžeme z ničeho těšit, v televizních novinách není žádná dobrá zpráva. Nic se nezlevňuje ani ta hnusná válka nekončí... Nebudu sledovat aspoň měsíc zprávy, snad to bude veselejší...“

„To jsem rád, babi, koukej se, tady dávají moc hezký film, historický, ty máš ráda...“

„Jo, jo, to mám, na film o lásce a o krásných časech se pěkně kouká...“

Irena Eliášová

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Erko Jihlava nabízí pomoc mladým lidem z Jihlavy

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ERKO (dále jen NZDM) při Oblastní charitě Jihlava, je sociální služba, která pomáhá dětem a mládeži ve věku od 6 do 26 let, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci. Přijít do Erka může každý mladý člověk, který potřebuje s něčím pomoci. Není to tedy jen vlnčasový klub, který nabízí možnost se pobavit, něco si zahrát, ale jedná se o službu, která usiluje o pozitivní změnu životního způsobu dětí a mládeže.

„Poskytujeme uživatelům odbornou pomoc, podporu a předcházíme tak jejich sociálnímu vyloučení,“ přibližuje činnost nízkoprahové zařízení Irena Miklášová, DiS., zástupce vedoucí zařízení. NZDM Erko Jihlava poskytuje uživatelům služby poradenství, zprostředkovává další návazné služby a případně nabízí i doprovod na úřady, instituce či další služby. „Pomáháme uživatelům při přípravě do školy a podporujeme je v dalším vzdělávání,“ dodává pracovnice Erka Agáta Svobodová.

Na Erku probíhají pravidelné preventivní programy na různá témata, která jsou cíleně volena podle situace a potřeb místních uživatelů. Jako prostředek k lepšímu navázání kontaktu jsou nabízeny uživatelům volnočasové aktivity, především sportovní, taneční, výtvarné. Zajímavostí a takovou chloubou Erka je pořádání tradiční taneční soutěže Amen Khelas – Všichni tančí, která se po dvouleté pauze uskutečnila 13. 10. v 15:00 v DKO Jihlava. Vstup je pro veřejnost zdarma.

O tom, jak to na Erku vypadá a co se tam děje, se můžete dozvědět i z nového videa o jihlavském nízkoprahu na Žižkově ulici.

Marek Mašát

Servus, jmenuju se Štefan a chtěl bych se s vámi rozdělit o svůj příběh. Jak to vlastně všechno začalo? No, jak jsem říkal, jmenuju se Štefan a narodil jsem se v chudé romské rodině. Vždycky jsem toho litoval, že jsem se musel narodit zrovna do takové špinavé chudé cigánské rodiny. Teď už to ale všechno chápu, prostě to tak být mělo.

Ale řeknu vám, jak to začalo. V naší rodině samozřejmě platil pouze názor našeho otce. Pokud někdo z mých osmi sourozenců řekl svůj názor nahlas nebo něco podobného, už hned vyváděl. Z otce jsme měli respekt, tak jsme to raději neřešili. Z matky jsme měli také respekt, ale z otce měla respekt dokonce i matka. Jsem ze sourozenců jediný kluk. Takže otec nechával většinu práce na mě. Neměli jsme se čím živit, protože tátů vyhodili z práce. Máma od rána do noci doma šila a mé sestry byly ještě mladé. Já byl na pracáku, protože mě každý člověk vzít do práce odmítal, kde kdo vezme v dnešní době cigána do práce, víd? Tak jsem dělal práce u sousedů a pár hodných lidí, kteří sami moc peněz neměli, ale i to málo, co jsem od nich dostal, jsem vzal a předával tátovi, abysme měli z čeho platit nájem a tak dále... Vychodil jsem zvláštní školu, i když by mě s mým rozumem vzali na jakoukoli lepší školu, jen mi to otec nechtěl dovolit... Měl jsem sen, a to bylo stát se něčím, být něco víc než každý druhý cigán z osady, ale rodiče mi ten sen pouze kazili. Nebyl jsem nic jiného než ten špinavý cigán Štefan, co musí poslechnout každé slovo svého otce.

Jednou se mi ale povedlo rodiče přemluvit, ať mě dají na normální školu, a že to teda byla práce je přemluvat, ale nakonec jsem to dokázal. Vzali mě na školu plnou nových, ale bílých lidí. Od doby, kdy jsem tam nastoupil, jsem neslyšel nic jiného než „cigánská špína, fuj, to je degeš, vrať se zpátky do svojí země, negre“ a spoustu dalších podobných nadávek. Ale jelikož jsem byl doma naučený, že nemůžu říct svůj názor nahlas kvůli strachu z otce, bál jsem se svůj názor říct i kdekoli jinde. Tak jsem jen stál a poslouchal ty jejich narážky vůči mně. Říkal jsem si, ať už konečně přestanou. Od začátku dne jsem se těšil pouze na večer, až ten den konečně skončí. Každý den byl stejný, škola, nadávky a doma na mě čeká milion práce. Doma jsem rodičům o rasismu ve škole nic neřekl, byl bych otci pouze pro smích, kvůli tomu, že se nebráním, tak jsem to raději nechal tak. A stále se to opakovalo, až jednou nastoupil na tu samou školu jeden Rom jmenem Lukáš. Od vidění jsem ho znal a vím, že vyrůstal úplně stejně jako já. Tak jsem nechápal, že byl narozdíl ode mě takový jiný. Když mu někdo nadával, jen se pousmál, nic si z toho nedělal a hleděl si svého. Fakt to nechápu. Ale byl jsem rád, že pozornost mých vrstevníků se už neupírala jen na mě, ale i na Lukáše. Pár dní uběhlo a s Lukášem jsme se začli ve škole víc bavit. Jinak se nic nezměnilo, pořád to bylo stejné, akorát jsem už po škole nechodil sám jako jediný Rom. Jednou jsem se Lukáše zeptal, proč je ve škole takový klidný, když mu někdo nadává a ne-

trápí ho to. Řekl mi, že Bůh je vidí a slyší a oplatí jim to. „Na co bych jim to měl vracet a být stejný jako oni, když dobře vím, že to Bůh vidí?“ povídá Lukáš. Já jsem se mu vysmál. „Jaký Bůh, prosím tě? Však žádný není, kdyby byl, tak by asi nedovolil, ať moje rodina tolik trpí, ne?“ Řekl mi, že o Bohu vůbec nic nevím a že si svůj názor vytvářím z názoru svého otce, což byla vlastně pravda... Lukáš mi řekl, že hlavní je víra, věřit v něj. Dal mi do ruky Bibli se slovy, ať si ji přečtu. Už zvonilo na konec školy, tak jsem si ji dal do tašky, ale jen tak z povinnosti, protože jsem měl Lukáše rád, vůbec jsem neměl v plánu ji číst.

No, přišel jsem domů a zase na mě čekala spousta práce. Byl jsem unavený, tak jsem řekl, že to udělám zítra, a otec hned vytahoval pásek a nadával. Fakt mě dost naštval. Musel jsem tu práci udělat a pak jsem se šel zamknout do pokoje. A najednou mi z tašky vypadla jakási knížka, byla to ta Bible od Lukáše. Řekl jsem si, že si přečtu první stránku, a z té jedné stránky jsem se najednou objevil v polovině celé knížky. Podíval jsem na hodiny a bylo už fakt pozdě večer, ale i tak jsem nepřestával číst, nešlo to. Něco mě k tomu prostě táhlo, jakoby sám Bůh chtěl, abych mu začal věřit... Celou knihu jsem dočetl a začal jsem si o Ježíšovi zjišťovat více na internetu. A najednou se celý můj pohled na svět úplně změnil. Ráno jsem přišel do školy s úsměvem na tváři i přes ty nadávky a podkopávky nohou od mých vrstevníků. Šel jsem za Lukášem a poprosil jsem ho, jestli bych si tu knihu nemohl nechat, a poděkoval jsem mu, že mi díky Bibli otevřel oči a srdce. On se usmál a řekl, že to očekával a knížku mi nechal. Jak jsem pak odcházel domů celý šťastný s pocitem, že na mě Bůh dává pozor, slyším z našeho domu naštvaný hlas svého otce, jak řve, koho je ta kniha. Otevřel jsem dveře a táta měl v ruce mou Bibli. Řekl jsem mu, že je moje, že jsem našel svoji víru v Boha a že by měli i oni. Otec to hned celé hrotil. Knížku mi zabavil a dokonce mi za-

kázal se s Lukášem bavit, povídal, že žádný Bůh není a nikdy nebyl, že mi to jen zamotá hlavu. Myslel jsem si, že budu na tátů naštvaný, ale nebyl jsem, protože vždyť on ani neví, co mluví, když tu Bibli nečetl. Nic jsem neřekl a odešel do svého pokoje. Samozřejmě, že budu ve svou víru věřit dál a s Lukášem se budu potají bavit dál.

Řekl jsem si, že pokud Bůh změnil můj názor na svět, musí otevřít oči i mému otci. Nevěděl jsem ale, jak to udělat, otec mě ani nepustil ke slovu. Tak jsem v dalších dnech začal nosit růženec na krku a dělal jsem to, co mě baví. Rodina vůbec nechápala, co to se mnou je. Poprosil jsem je, ať si sednou na gauč, že jim musím něco říct. Otcí se to sice moc nelíbilo, ale přišel si taky sednout. Začal jsem mluvit o Ježíšovi, táta už chtěl vstát a jednu mi vpálit, ale máma ho zastavila, tak jsem mluvil dál. Všichni byli potichu a poslouchali mě, a já se v duchu modlil, ať mě má rodina pochopí a ať jim všem Pán Bůh požehná. Nakonec jsem všem ukázal Bibli. Táta se postavil se slzami v očích a začal mi tleskat. Řekl, že nikdy nic hezčího neslyšel. Najednou začal tleskat i zbytek rodiny a já cítil, že v tom domě už nejsme sami, jako by celou mou rodinu Ježíš Kristus osvětil. Všichni včetně otce začali být věřící a vše se časem změnilo, už žádná práce od rána do noci. Měli jsme co k jídlu, peníze na nájem, práci, a vše ostatní, co k životu potřebujeme. Měli jsme Boha. Teď už jsem nebyl jen obyčejný špinavý cigán Štefan z osady, byl jsem Boží syn Štefan. Po nějaké době jsem šel za Lukášem mu vše říct a za vše mu poděkovat, jak se teď díky němu máme dobře. On se jen usmál, řekl, že už ho potřebovat nebudu... a náhle zmizel. A v tu chvíli jsem pochopil, že to byl můj Anděl strážný a všechno, co se stalo, se stát mělo, dokonce i to, čeho jsem od samého začátku litoval, že jsem se narodil do chudé romské rodiny. Pak bysme totiž neměli to, co máme teď. MÁME VÍRU. VÍRU V BOHA. VÍRU V SEBE. VÍRU V ZÍTŘEK.

Vičínav man Štefan Žiga

Servus, vičínav man Štefan u kama-vas bi tumenge te phenel miro pribehos. Sar pes oda savoro ačhila? No, sar phendom, vičínav man Štefan u bariłom avri andre čori romaňi famelija. Furt mange oda vadínlas, hoj dživav andre kajsi melali čori romaňi famelija. Akana oda ale savoro achaluvav, oda majinlas kavka te avel.

Ale phenav tumenge, sar oda savoro začnindas. Andre miri famelija has ča nazoris le dadeskro. Sar phenelas vareko andal mire 8 pheňa peskero nazoris abo vareso kavka, o dad imar ričinelas. Savore le dadestar darahas, ta feder naphenelas niko nič. He le dajatar amen has dar, ale e daj hinke daralas le dadestar. Andre amari famelija som peskro rodičengro ča jekh murš, ta o dad mukhelas furt e buti pre mande. Nahas amen sostar te dživel, bo le dades čhide avri andal e buti. E daj to-sarastar dži raťi sivelas, mire pheňa has mek cikne. Me somas pro pracakos, bo man niko andre buti te lel nakamelas, hoj ko bi lilas andre buti Romes, na? Ta varekana keravas vare-savi buti ko manuša, so bešenass paš amande, kole lačhe gadžen korkoren nahas love, he kola čeporo, so man denas, davas furt le dadeske te avel amen sostar te pofinel o kher the kavka... Phiravas avri andal e zvlaštno skola, he te bi man ile mira godaha pre varesavi feder škola, miro dad man nakamelas te mukhel. Has man jekh suno, the oda has, hoj te avel mandar vareso, te na avav sar sako aver Rom andal e osada. Ale e daj le dadeha mange koda suno kerenas tele. The me nasomas nič aver, ča koda melalo romano čhavo Štefan, so mušinel te šunel peskre dades pre sako lav.

Jekhvar pes ale ačhila, hoj rozpendom mire dadeske he dajake te thovel man pre aver škola, u čačas man imar thode pre normalno, hoj oda ale has pharo lenge te rozphenel. Lile man pre nevo škola, so has vsadzi ča gadže. Kole dıvesestar, so kodoj phiravas, našunavas lendar nič aver, ča „cigánská špína, degeš, negr...“ the aver džungalipena. Ale te somas sikhado, hoj našťi phenav peskro nazoris, bo daravas le dadestar, nadžalas mange te phenel miro nazoris aňi nikhaj aver. Ta ča furt mušinavas te šunel kole lengre džungale lava pre mande u phenavas peske, kana imar oda preačhela. Calo dıves pes tešinavas ča pre raťi, kana džava imar te sovel, kana imar koda dıves skončinla. Sako dıves has kajso stejno, škola, koškeriben, u khere pre mande užarelas but buti. Khere lenge pal o rasismus andre skola naphendom, bo bi mandar o dad ča asalas, hoj pes nadžanav aňi te braňinel, ta mukhlom kavka. Furt oda has stejno, až jekhvar, sar avla pre kola stejno škola mek jekh romano čhavo, so pes vičinelas Lukáš. Prindžaravas les, bo les varekana dikhavas avri, džanavas pal leste kolestar, hoj bariłas avri andre osada rovnakoness sar me. Ta naachaluvavas, sar oda, hoj hino kajso aver sar me. Bo te leske varesavo gadžo andre škola phenelas vareso džungalo, nič nakerelas, ča asandıla pre leste u geła het. Čačas kada naachaluvavas. Ale somas rado, hoj o gadže nakoškeren ča pre mande, ale imar pre amen dujdzene. Varesave dıvesa pre-

gele u savoro has furt rovnako, ča pes buter chudłom te bavinel le Lukašiha. Imar naphiravas pal kola bari škola korkoro Rom. Jekhvar lestar phučłom, sar oda, hoj peske nič nakerel kolestar, hoj pre leste o gadže nadavinen. Jov mange phenda: „O Del len dikhel u šunel u dela lenge savoro pale.“ „Savo Del, more?“ asandıłom les avri. „Hem nisavo Del nane, te bi has, ta bi asi namukhelas, te miri famelija avka cerpinel, na?“ U jov mange phenda, hoj pal o Del nič nadžanav u naachaluvav, u hoj peske kerav nazoris pal le dadeskre nazori, no, has oda he čačipen... O Lukáš mange phenda, hoj hino hlavno o paťaviben, te paťav andre leste. Diňas mange andro vast e gendı, e Bibla, u phendas mange, hoj la peske te ginav. Imar zvoňinelas pro koncos škola, ta ilom lestar u thodom peske andro taška, ča kavka z povinnosti, hoj les dikhavas rado, vobec mange nahas andro šero, hoj la peske preginava.

No, palis sar avłom khere, hinke kodej pre mande užarelas pherdo buti, somas zuňimen, ta gełom te pašluvel. O dad takoj lelas avri o paskos u nadavinlas pre mande. Čačas pre leste somas imar cholamen. Mušindom kola buti te kerel, sar mange has kerđi, gełom pes te phandel andro miro pokojis. Vareso mange avri pejlās andal e taška, has oda kola Bibla, so man diňas o Lukáš, phendom peske, hoj peske preginava peršo stranka, u kolatar jekh stranka nı-sostar nič somas andre jepaš calo Bibla. Has imar čačas raťi, ale he kavka nakamavas te preačhol te ginel. Sar te bi korkoro o Del kamelas, kaj leske te paťav... Calı gendı preginđom u pal o Del peske rakhavas buter pro internetos. No, jekhwarestar pes calo miro dikhıben pre kada svetos zmeňindas. Andre škola tosara avłom le asabnaha pro muj, he te mange o gadže nadavinenas. Gelom pal o Lukáš u phučłom lestar, hoj peske šaj mukhav kola gendı u palıkerđom leske, hoj mange phuterđas o jakha he o jılo. Jov pre mande ča asandıla u phenda, hoj džanelas, hoj avava u e gendı mange mukhlās. Sar palis džavas khere asabnaha pro muj the lačhibnaha pro jılo, hoj pre mande dikhel o Devłoro, šunav andal peskro kher le dadeskro hangos, sar ričinel u nadavinel, kaskri hiňi kala gendı. Gelom andre u dikhłom, hoj andro vast chudel miri Bibla. Phendom leske, hoj oda miri gendı, hoj rakhłom peskro paťaviben andro Del u phendom lenge, te rakhen he jon peskro paťaviben. O dad mek sa buter ričine-

las u chalas choľi, e gendı mange liła u zakazında mange te pes bavinav le Lukašiha. Phendas mange, hoj nisavo Del nıgda nahas aňi nane, u hoj mange kada ča diliňarela o šero. Gondolinavas, hoj avava pre miro dad cholamen, ale nasomas, hem jov aňi nadžanel, so del duma, te nagında kola Bibla. Naphendom leske nič u gełom andre pokojis, ale džanavas, hoj pes le Lukašiha furt bavinava u miro paťaviben namukhava.

Phendom peske, hoj te o Del phuterđas o jakha mange, šaj phuterel o jakha he le dadeske. Nadžanavas ale, sar oda te kerel. O dad man aňi namukhelas, te šaj vareso phenav. Ta aver dıves chudłom te hordinel kerestos andre men u keravas koda, so kerav rado. Miri famelija vobec naachaluvenas, s’oda manca hin. Phendom lenge, te peske šaj bešen pro gaučos, hoj lenge kamav vareso te phenel. O dad pre mande dikhelas banges, ale geła peske he jov te bešel. Chudłom te del duma pal o Ježišis, o dad imar uštilas u kamelas mange jekh te šutinel. Ale e daj les zastavında, ta vakeravas het. Savore has cicho, šunenass man u me man polokores andro jılo modlinavas, kaj man e famelija te achaluven u te lenge savorengo o Devłoro te hadinel. Pro agor lenge sikhadom e Bibla. O dad terđıla upre u čapkinlas mange le apsenca andro jakha. Phendas mange, hoj nıgda nič feder našundas. Palis terđıla calo famelija a čapkine-nas mange savore. U me džanavas, hoj imar andro kher nasam korkore, sar te bi calo amari familija osvıcındas o Ježiš Kristus. Palis savore samas patıvale le Devleske. Pherdo veci pes zmeňinde, imar nisavi buti tosarastar kija ratate, has amen chaben, love, buti, savoro, so andro džıvıpen kampil. Has amenca o Del. Imar nasomas ča koda melalo čhavo Štefan andal e osada, somas le Devleskro čhavo Štefan. Pal varesavo časos gełom pal o Lukašis leske te palıkerel, sar peske džıvas akana lačhes ča vaš leske, hoj mange sikhada e Bibla. Jov pre mande ča asandıla, phenda, hoj les imar buter nakampola... u has het. Akor achalıłom, hoj jov has miro stražno andelos, hoj koda savoro, so pes ačhila, pes majinlas te ačhol, he koda, sostar pre začatkos bajinavas, hoj pes ulıłom andre čori romaňi famelija. Palis bi amen naavelas koda, so amen hin akana. HIN AMEN PAťAVIBEN. PAťAVIBEN ANDRO DEL. PAťAVIBEN ANDRE PESTE. PAťAVIBEN ANDR’AMARO TAJSASKERO.

Andrea Kačová
foto: Sabir Agalarov

Nane pre soste te lošanel...

Me nadžanav, so te pisinel, kaj nıkaske nakerav namištes aleha, kaj te na varekaske pes odava napačinel, kaj oleske, so ginel, nadžal pre godı „so odija romňi pisinel diliňıpen, kas joj duminel?“ Ale mange odava nadel, me mušınav te pisinel, kaj te mange avel mišteder pro jılo. Sar adaj amen o Roma džıvas, savo rasismus hin adaj pro Čechiko, hjaba o gadže phenen „amen nasam rasıstı“. Odava hin buterval te dikhel, kecıvar nasas ko Roma mištes le gadžendar. Sar kij’amende o gadže džan namištes, sar pr’amende keren bari choľi, sar pr’amende vičinkeren, the buter. Odava šaj dikhenn, sar o denašte Roma andal e Ukrajina adaj k’amende džıven. O parne manuša, jon šaj denaškeren, ale le Romen nane kaj, nıko len nakamel! Le Romenge džal pal e duma somorutna gondolıpena.

„Babo, šaj vipňines e televizija?“ phučel la čhakro čhavo la babatar. „Nič pes navıpňinelas, avena o hiri, tu nadžanes, so pes kerel? Kamav te džanel, sar ola Ukrajinci...“ „The tu oleske paťas?“ „Odava hin miro, kaske paťav, de smirom, the dža andre cimra ke tute...“ „Babo, andre televizija čak furt chochaven...“ „Joj, miro guło Del, tumen o terne savoro džanen, savoreske achalonn, ale so hin o iletos, odava nadžanen...“ „Me džanav, hoj hin tut...“ „Avral čulo khatar amende hin o baro marıben, o manuša meren, cerpinen...“ „Babo, me olestar džanav, ale kamav te džanel tutar...“ „So kames te džanel?“ „Petro, mukh la baba, de lake smirom, akaňik džan o hiri...“ „Mamo, me kamav la babaha čulo te vakerel...“ „The akor, kana džan lakre hiri...“ „Čak dıkh, sar ola čore Roma soven pre phuv, Devla miro, le cikne čhavorenca...“ „No, the akaňik mange phen, babo, kaj denašaha amen o Roma, te adaj avela o marıben?“ „Nıkhaj! Mušınaha te ačhel adaj, amen le Romen nıko nakamel...“ „Amen nıko nakamel, vašoda ma dıkh pre televizija, bo nasvałoha, dena tut andre špitala, the džanes, sar odava palis džal? Phandeha o jakha, the o doktora phenena, hoj mułal pro Covidos, avka odava adaj k’amende džal...“

„Petriko, tu mange mištes vakeres, oda tuke phenava...“ „Babo, man hin čačipen, vašoda ma dıkh pro hiri, feder tuke prepňin pre varesavi komedija, kereha feder...“ E baba dikhel pre le čhakre čhaves le apsenca andro jakha, hin lake pharo pro jılo, sar džıvela, so mušınela preku te fidžal andro iletos. „Petriko, natromas te duminel čak pro namište veci, andro iletos hin tiž šukares...“ „Babo, me džanav, ale odava šukarıpen učharen sa namište veci, so mušinel sako preku te fidžal.“ O terno študentos vakerel ke baba kamıbnaha, bo jov lačhes džanel, sar hin lake namištes, sar kerel choľi pal o hiri, daral vaš lake, te na nasvałol. Vašoda nakamel, kaj te dikhel pre televıza, kana hine o hiri. „No mištes, Petrik, av, prepňin mange o kanaľis, adađıves nane nıkhaj loš. Savoro hin kuč, o marıben naačhol... Imar jekh čhon nadıkhava pro hiri, talam avela lošaneder...“ „Som rado, babo, dıkh, adaj detkeren ajso šukar mozi, historicko, oda-va tu rado...“ „Hi, me kamav o moza pal o kamıben, choča dıkhava, sar pes čırla džıvelas...“

Irena Eliášová

www.romea.cz
informační portál o světě Romů

Z romské kultury je cítit hrdost a především pak velký výboj energie

V minulém čísle *Romano hangos* jsme vám představili divadelní představení *Apsa Jilestar*. V tomto čísle bychom vám rádi přiblížili autentické představení *Djelem Djelem*, které vytvořila studentka DAMU Kateřina Volánková. Jde o životní příběh, který vychází z vyprávění paní Ilony Ferkové. Na představení spolupracovali i romští herci. Více se dočtete v rozhovoru.

Kateřina Volánková v současnosti studuje režii na DAMU v Praze, poté co dokončila obor divadelní věda a kulturní management na brněnské Masarykově univerzitě. Vedle divadla se věnuje také psaní autorských děl. Kromě spolupráce se souborem TRAJO se podílí také na vedení divadelního kroužku DIVERZARIO.

Dobrý den, Kateřino, zajímalo by mě, co vás inspirovalo k vytvoření divadelního představení pod názvem *Djelem Djelem*?

Dobrý den, Veroniko. Inspirovalo mě vyprávění Ilony Ferkové, která emigrovala do Anglie a měla řadu příhod – smutných i veselých. Od ní vznikl také impuls na založení divadelního souboru v Rokycanech. Chtěli jsme dělat něco autentického, co bude všem blízké.

Kdo všechno ve vašem představení spolupracuje a účinkuje?

V rámci představení účinkuje 11 herců a inscenační tým se dále skládá

z produkční Claudie Laburdové, asistenta režie (který se zároveň postaral o hudební nastudování) Mira Bartoše, scénografky Kláry Pavličkové a po dramaturgické stránce nám moc pomohla Jelena Silajdžić.

Jak se vám se členy souboru pracovalo?

Myslím, že se z nás všech stal velmi pevný tým – všichni semknutě pracovali, a toho si nesmírně vážím. Zkoušelo se každou neděli od 10 do 18 hodin, tedy tomu každý obětoval poměrně dost času, ale důležité bylo, kolikrát jsme se spolu zasmáli. Jsou to všichni skvělí lidé a trávit s nimi čas byla opravdu čirá radost. Z jejich energie (byť to vyzní jako klišé) jsem žila další dva dny.

O čem vaše představení *Djelem Djelem* vypráví? A kdo si zahrál hlavní roli?

Představení je poskládané z vyprávění o emigraci do Anglie. Hlavním tématem je tam hledání domova, a především pak rodina. Hlavní role se ujala již zmiňovaná Ilona Ferková, která vypráví svůj příběh.

Jak dlouho trvala práce, než vzniklo tohle ojedinělé představení?

Poprvé jsme se potkali v srpnu roku 2021. Začala jsem si nahrávat jednotlivá vyprávění a do října se pokoušela psát rámcový scénář, který jsme pak ještě na zkouškách skrze

improvizace proměňovali. Změny v textu probíhaly ještě týden před premiérou. Bohužel, covidové karantény naše zkoušení trochu pozastavily, a tak se intenzivně začalo zkoušet od února, kdy jsme se každou neděli potkávali v Rokycanech.

Pokud se nepletu, tak hudbu vám složil Miroslav Bartoš, člen divadla J.K.Tyla v Plzni. O jaké písně se jedná?

Miro Bartoš se postaral o hudební nastudování, a především pak nahrál několik variací na písně O poštaris avel a Gelem Gelem. Poté učil především herce, jak správně dýchat u zpívání a postaral se o repetice zpěvu.

30. května jste měli premiéru v rámci světového romského festivalu Khamoro, jaká byla účast a ohlasy diváků?

Jsme moc šťastní, že jsme naplnili celé divadlo D21, tedy necelých 100 diváků, ale především, že se s námi diváci smáli, brečeli a v samém závěru i tančili v hledišti. Ohlasy máme moc pěkné a děkujeme za ně. Já mám navíc strašnou radost, že si to užili všichni herci i přes nervozitu, která je před premiérou pěkně potrápila.

Co byste nám řekla o divadle TRAJO, které vzniklo v Rokycanech?

Divadlo TRAJO má teprve všechno před sebou. První inscenace tohoto

souboru, doufejme, hercům ukázala, že není třeba mít strach na jevišti sdílet své příběhy.

Jaký máte vy osobní vztah k romské kultuře? Co se vám na ní líbí?

Můj vztah k romské kultuře se prohloubil i díky zkoušení. Skrze Ilonu jsem začala vnímat více romské spisovatele a skrze naše skvělé muzikanty jsem zase začala více vyhledávat romskou hudbu. Z romské kultury je cítit hrdost a především pak velký výboj energie. Velký živelný ohňostroj.

Je to vaše první práce s romskými herci?

Jsem studentkou DAMU, kde mými spolužáky z různých oborů jsou i Romové, ale *Djelem Djelem* je má první inscenace, kde vycházím pouze z Romů a jejich kultury.

Kde se s představením během roku případně chystáte vystupovat, kam nás pozvete?

Zatím máme spoustu pozvání a v následujících dnech budeme řešit konkrétní termíny. Sledujte stránky organizace SLOVO 21 a vše se dozvíte. Budeme moc rádi, když vás uvidíme v hledišti.

Máte nějaký vzkaz pro naše čtenáře?

Všem čtenářům bych chtěla popřát krásné léto a především pak – nikdy není pozdě s něčím novým začít. Herci rokycanského souboru jsou toho příkladem. Na začátku byl strach, který se na jevišti proměnil v euforii a touhu udělat další představení. Z původního strachu se nakonec stala srdcová záležitost a společný koníček.

*rozhovor vedla Veronika Kačová
foto: Silvie Anežka Matič*

Khatar romaňi kultura džal te čujinel paťiv, the but bari energija

Andre gejšo čislos Romano han-gos tumenge sikhadžam vakeriben pal o đivadlos Apsa Jilestar. Andre kada čislos tumenge rado sikhava-has čačuno dikhlarijen Djelem Djelem, savo kerđas avri e studentka khatar DAMU, e Kateřina Volánková. Ehin pal o dživipen, savo tumen lela andro dživipnaskero vakeriben la raňa Ilona Ferkovo. Andro dikhlari-ben kernas jekhetane buťi he roma-ne herca. Buter tumen doginena andro vakeriben.

E Kateřina Volánková pes akanak sikhľol e režija ke Praha pre DAMU. Dokerđas o oboris đivadelnověda the kulturno managementos pre Masarykovo univerzita Bernate. Maškar o đivadlos rado pisinel o autorska lava. Okrem đivadelnosuboris TRAJO kerel buťi he andro đivadelnos kružkos DIVERZARIO.

Lačo đives, Kateřino, zaujimin-las bi man, so tumen inspire-nas te kerel avri đivadelnos dikhlari-ben, savo pes vičinel Djelem Djelem?

Lačo đives, Veroniko. Inspirin-das man vakeriben la Ilona Ferkovo, savi emigrinđas andre Anglija, the ehas la pherdo ačhibena – phare he pherasutne. Khatar late palis avľas impulsos pro ačhiben andro điva-delno suboris andro Rokycany. Kamahas te kerel vareso čačikano, so amenge ehin pašes.

Ko savoro andro dikhlarijen bavinel?

Andro dikhlarijen bavinen dešujekh herca the o đivadelnos timos pes mek sthovel khatar produkčni e Claudia Laburdová, asistentos andre režija (savo likerđas o sikhľuvi-pen andro bašaviben) o Miro Bartoš, scénografka e Klára Pavličková, the andre dramaturgija amenge but šetgetinđas e Jelena Silajdžić.

Sar pes tumenge le hercenca ker-las buťi?

Duminav, hoj pes amendar ačhilas but zoralo timos – savore kerahas jekhetane buťi, the vaš kada but palikerav. Skušinelas pes sako kurko khatar 10 dži andro 18 ori, sako ka-leske diňas but časos, ale ehas baro, hoj kecivar peha asahas. Ehin oda savore lačhe manuša, the te avell-enca ehas čačes bari radostá. Khatar lengri energija (he te oda šundol sar kliše), dživavas mek aver duj đivesa.

Pal soste tumaro dikhlarijen Djelem Djelem vakerel? The ko bavin-das glavno rola?

O dikhlarijen ehin thodo kha-tar vakeriben pal e emigracija andre Anglija. Baro tematos odoj hin o rodipen le kheribnaskero the pa-lis e familija. Glavno rola peske liľas e Ilona Ferkovo, savi vakerel pal peskro dživipen.

Keci čhon pes kerlas avri e buťi, pokľa pes diňas avri kada speci-jalno dikhlarijen?

Peršes pes dikhlam andro augus-tos andro berš 2021. Chudľom te na-hrajinel jekhore vakeribena the andro oktobris kamavas te pisinel nevo scenaris, savo pes palis pro skuški khatar improvizacija mek kerlas aver. O visaribena andro lava pes kernas mek jekh kurko angle pre-mijera. Zijand o covidova karante-ni amare skušibena čeporo zaterdi-le, the čačes pes chudľas te skušinel khatar februaris, kana pes sako kurko rakhahas andro Rokycany.

Te džanav, ta o bašaviben tumenge kerđas o Miro Bartoš, dženo kha-tar đivadlos J. K. Tyla andre Plz-ňa. Pal save giľa džal?

O Miro Bartoš kerđas o bašavib-naskero sikhadžipen the palis na-hrajinđas vajkeci varijaciji pro

giľa O poštaris avel the Gelem Gelem. Palis sikhavelas le hercen, sar lačhes te dichinel andro gilavipen the postarinđas pes pal e korepeti-cija andro gilavipen.

30. 5. tumen ehas premijera pre svetovo romano festivalis Khamoro, keci džene avle te dikhel, the so pre tumende phende?

Sam but bachtale, hoj kerđam avri calo đivadlos D21, ta talam 100 dže-ne, ale buter ehas, hoj amenca o džene asanas, rovenas the pro agor he khele-nas andro hľeđisko. O lava pre amen-de ehin but lačhe, the but vaš lende palikeras. Man ehin bari radostá, hoj peske oda savore herca udžidile, he vaš savore nervi, save len ehas angle premijera, the savi len lačhes diňas.

So bi amenge phenenas pal o điva-dlos TRAJO, savo pes kerđas avri andro Rokycany?

Le đivadlos TRAJO ča akana savo-

ro užarel. Peršo inscenacija kale-skro suboriskro, paťav, hoj le her-cenge sikhadžas, hoj namušinen te daral te vakerel andro đivadlos pal peskro dživipen.

Sar likerem tumen e romaňi kul-tura? So pes tumenge pre late pačisalol?

Miro likeriben andre romaňi kul-tura pes bariľa he vaš kada, hoj skuš-nahas. Perdal e Ilona chudľom buter te čujinel aver romane spisovateľa the perdal amare lačhe lavutara chudľom buter te rodel romano ba-šaviben. Khatar romaňi kultura džal te čujinel paťiv, the but bari energija. Baro dživipnaskero ohňostroj.

Ehin oda tumari peršo buťi le ro-mane hercenca?

Som šudentka pre DAMU, kaj mire spolužaka khatar pherdo obora ehin he o Roma, ale Djelem Djelem ehin miri peršo inscenacija, kaj vakerav

ča pal o Roma the lengri kultura.

Kaj o dikhlarijen ada berš avela, the kaj amen vičinena?

Ehin amen pherdo vičibena, the an-dro đivesa save avena mek rješinaha, kana so avela. Dikhen pro internetos pre organizacija SLOVO 21, the sa-voro pes dodžanena. Avaha but rado, te tumen dikhaha andro hľeđisko.

Ehin tumen varesavo lav perdal amare džene, save ginen?

Savore dženege, save ginen, bi ka-mavas te vinšinel šukar linaj the palis – niľda nane nasig varesoha neveha te chudel. O herca khatar rokycansko suboris tumenge kaleha džan sar při-klados. Peršo ehas dar, savo pes pro đivadelnos phala kerđas andre eufori-ja the kamlaripen te kerel aver dikhlari-bena. Khatar dar pes palis ačhila ji-leskeri buťi the jekhetani zaujma.

*Phučelas e Veronika Kačová
foto: Silvie Anežka Matić*

Řešení je – musíme přijmout pozici bohatého státu

Ivana Farahani – Čonková je známá především svým aktivním občanstvím a v současné době je také ředitelkou Lesní a mateřské školy Velíček. Mimo to je maminkou a silnou ženou, která se nikdy nevzdává, s láskou se zasazuje za mír kolem nás. S Ivankou jsem se seznámila asi před deseti lety. Obdivuji její vytrvalost, laskavost, upřímnost a děkuji jí za naše přátelství a spolupráci. Ivanka, společně s Danou Hruškovou a Ivanem Veselým, již tři měsíce pomáhá romským uprchlíkům z Ukrajiny. Více se dočtete v našem společném rozhovoru.

Ahoj, Ivanko, mohla bys nám říct, co bylo prvním impulzem, co tě táhlo na pomoc ukrajinským Romům? S čím vším jsi jim v této situaci už pomáhala?

Zdravím tě, Verunko a čtenáře také, tímto bych ti chtěla taky poděkovat za pozvání k rozhovoru. Předtím, než jsem začala svou podporu cílit specificky na romské uprchlíky z Ukrajiny, jsem pomáhala všem uprchlíkům z Ukrajiny. Válka na Ukrajině mnou naprosto otřásla a hluboce se dotkla těch nejdůležitějších životních hodnot, které zastávám. Ve školce jsme organizovali sbírku, byla jsem několikrát na místním setkání koordinace dobrovolníků, seznámila jsem se s komunitou uprchlíků v místě, kde bydlím. Sem tam bylo potřeba oblečení pro miminko nebo kočárek a já jsem buď dala, co jsem měla nebo jsem informace o tom, co je potřeba, předávala dál. Také jsem organizovala workshop, kde jsi vystupovala ty a tvé sestry, i ten byl určen, kromě jiného, ukrajinským uprchlíkům. Když ale instrumenty zřízené vládou, které mají pomáhat lidem na útěku, začaly pro Romy selhávat, tak jsem cítila silné volání. Bylo jasno a začátkem dubna jsem sama zašla na KACPU, abych se domluvila s vedením na tom, že je potřeba mít na místě romské tlumočníky, kteří rozumějí dané kultuře a mají s tím zkušenost. Jak nečekaně pro mě bylo vidět, že o to mají opravdový zájem. A během několika dní začala spolupráce. Já sama nevládnou ani jedním z potřebných jazyků dobře (ukrajinština, romština, maďarština), a tak jsem rozhodila sítě a kdo se neozval – Dana Hrušková, která mnoho let pracuje na městě jako terénní pracovník, a ta přivedla Ivana Veselého, osobnost romské politiky v Čechách. Oba dva vnímám jako velké bytosti a je mi ctí se od nich učit. No a v ten moment začala opravdu tvrdá práce. Hodně v terénu a několikahodinové porady denně. To bylo první dva měsíce. Vše se hodně měnilo a stále měnilo. Jedna věc je pracovat v terénu, druhá sbírat data, třetí vyjednávat, čtvrtá sledovat média, a to vše v režimu krizové intervence. Tady musím vzpomenout, že se mi léta praxe krizové intervence v době ochrany komunit před neonacisty osvědčila.

To zní dost dramaticky a nabitě. Sama máš dost své práce coby ředitelka lesní školky Velíček. Jak to všechno psychicky zvládáš?

Zjistila jsem, že tempo krizové intervence mi vlastně dost vyhovuje. Je to mnohdy vysilující a pláč je na denním pořádku, ale na druhou stranu vnímám, že se energie sama točí a vrací se mi zpět. Po těch dvou intenzivních měsících ale začínám cítit únavu, trochu marodím, a tak zvolňuji tempo. Víím, že je potřeba se o sebe starat a uchovat si energii. Školka je úžasná, oporou mi je jak zřizovatelka, tak kolektiv a hlavně ta práce sama o sobě mě obohacuje. Vedení soukromé firmy, která má 7 zaměstnanců a asi 50 klientů, je sice náročné a vyžaduje to soustředění, pozorování, mnoho interakcí, a jsou dny, kdy se opravdu nezastavím, ale i tady cítím, že mě to nabíjí. Energie, kterou děti tvoří a rozdávají, je naprosto luxusní a já se ráda ztratím v té jejich hře a neskutečné roztomilosti. No a nejvíc je pro mě moje dcera, to je jasné. Obdivuji ji za to, jak v tom se mnou hravě pluje. Kolik se toho za ty tři měsíce naučila, odpozovala a co vypráví o pomoci... velmi ji to rozvíjí právě v té občansko-lidské rovině. Občas mě napadne, že bych ji měla věnovat více pozornosti, ale zdá se spokojená, tak si nic nevyčítám. Určitě se ale musím hlídat, aby mě to nepohltilo příliš a nastavovat si hranice. Ne jak před osmi lety (*smích*).

Chápu, být maminkou, a ještě takhle aktivní, to si žádá hodně. Pojďme od tvé rodiny k rodinám uprchlíků. Kolik jich přijelo a kolik jich je v současné době? Odkud přijeli? Jsou to většinou rodiny, matky s dětmi? A jakým jazykem se s nimi dorozumíš?

Já myslím, že to číslo se dá dost těžko zjistit. Když policie svěřlavě lidi kamsi posílá, nebo znemožňuje nastoupit či vystoupit z vlaku a podobně, tak říci čísla lidí, kteří vlastně nikdy ani na registraci nedorazili a přitom tady byli, to mi přijde celkem dost složité... Každopádně byly momenty, kdy se vědělo, že něco kolem 2 000–2 500. K dnešnímu dni opravdu nevím, kolik přesně. Nemyslím, že více než 4 tisíce. Ubytování pro ně bývá v detenčních centrech Bělá a Vyšní Lhoty, ve stanovém městečku v Troji, a nyní i v Malešicích. A pak jsou nějaké ubytovny, stavět se bude další městečko někde u Brna, myslím. Ubytovací kapacita zařízení, která jsem zmínila, může být třeba do 1000. Ale protočí se jich tam tak čtyřikrát více, velká fluktuace v důsledku nestabilních podmínek. Uprchlíci přijíždějí z různých částí Ukrajiny. Potkala jsem rodiny z Kyjeva, Lvova, Zakarpátí. Já se s nimi domluvim buď česky a nebo s pomocí překladatele. Tady musím poděkovat všem svým kamarádům, kteří občas po telefonu překládají. Mrzí mě, že neumím tak dobře romsky, a ukrajinsky už vůbec ne.

Vidím, že ta čísla se uvádějí těžko. Ale přesto, kolik rodin zůstane a kolik jich odešlo zpátky? Třeba procentuálně.

Pro tyto rodiny není moc nikde v Evropě zastání a pomoc, a tak migrují častěji než jiné skupiny. Také se vra-

cí zpět za částí rodiny, nebo kvůli pohřbům – to bohužel zažíváme často. Pokud česká vláda odpírá pomoc v podobě adekvátního bydlení, zajištění stravy a pracovních příležitostí, tak ti lidé tu opravdu pouze přežívají a budou se vracet tam a zpět. Je to historicky známá nucená migrace, žádné romantické dobrovolné kočování, ale v podstatě vyhánění nedůstojnými podmínkami.

A pro ty, kteří zůstávají, jsou nějaké integrační programy?

Jak říká má kolegyně Dana Hrušková „Jaká integrace?“. Vždyť jde jen a pouze o poskytnutí dočasné ochrany v době válečného konfliktu. Nyní jsme v momentě, kdy lidé utíkají ze svých domovů, protože tam je válka. Pokud by se mělo začít se začleňováním do společnosti s cílem, aby byli rovnocennými partnery všem, kdo tady žijí, tak pak by to bylo opravdu úplně něco jiného a stálo by to mnohem víc peněz, než které jsou poskytnuty nyní.

Jsou ochotní se celkově přizpůsobit? Nebo jsou s nimi nějaké problémy? Jsou připravené naše neziskovky a stát přijmout tyto lidi?

Co se týče „problémů“, tak já nemám toto slovo v oblíbě. Ano, někteří mohou být negramotní, ano, někteří mohou mít dvojí občanství (týká se to asi 5 lidí ze sta), nebo jim může chybět razítko v pase (což není důvod k neudělení ochrany), nebo jsou příliš početnou rodinou, nebo cosí... Ale osobně bych se styděla říci něco neblahého na adresu člověka, který utíká z války. Vidávám se s nimi často, snažím se porozumět a s pokorou musím říci, že moje chápání je pouze omezené, nemám jejich tragickou životní zkušenost, neutíkám před hrozbou bomb nebo smrti hladem. Myslím, že mnoho věcí, které nazývají někteří slovem problémy, nebo vynášejí soudy o jednání těchto uprchlíků, plynou hlavně z toho, že si nedovedeme představit, co jim běží hlavou a co prožívají. Jednoznačně fungují v režimu „přežít“ (to znamená neumřít). Abychom toto pochopili, tak bychom se museli hodně snažit. Náš život, v sice dočasném, ale zatím stále ještě parádním blahobytu, nám to znemožňuje. Takže můžeme mít empatii a být laskaví, ale vědět, rozumět a soudit, tak to myslím nemůžeme. Nebo alespoň já ne.

Jak vypadá pomoc ze strany neziskovek, hlavního města Prahy, jak se k této složité otázce stavi?

Neziskové organizace jako celek se do pomoci zapojily, ale dle mého názoru omezeně. Není jich tolik a ti, kdo to udělali, tak projeví velkou odvahu. Nechci teď dělat někomu reklamu, ale z médií vyplývá, kdo se tomu věnuje. Určitě jsou i tací, kteří se věnují tomuto tématu, ale není o nich slyšet, nebo se nepotkáváme. Každopádně ty neziskové organizace, které se zapojily a pomáhají, tak dělají neuvěřitelnou věc. Nad rámec vlastní agendy přijaly další. Vlétly do neznámého prostoru, kde je tenký led. Vzpomínám si, jak jsem si ne-

jednou kladla otázku: „Mohu vůbec ještě pokračovat ve spolupráci s KACPU Praha? Zejména poté, co i šetření z kanceláře ombudsmana prokázalo diskriminační praktiky?“

To je jen jeden příklad za vše, který ilustruje, jak náročnou práci na sebe dané neziskovky vzaly. A to nemluví o tom, že než vůbec dorazilo první financování, tak to táhly z vlastní kapsy na dluh, a to si také mohl dovolit jen někdo. Být dobrovolníkem je úžasné, dává to smysl a osvobozuje to. Jde to dělat třeba 2–4 hodiny týdně, ale nejde to dělat 20–40 hodin týdně. Lidé v terénu jsou potřeba, byly potřeba a ještě potřeba budou. To, jak se k tomu staví město Praha, jiné kraje a vláda, to považuji za vykořeněné politikaření, které ztrácí ze zřetele snad všechny základní lidské hodnoty.

Kde jsou v současné době tito lidé ubytováni?

Ubytování (*povzdech*)... základní kámen úrazu. Již na začátku dubna, když jsem přišla poprvé do KACPU, bylo zjištěno ze strany hasičů, že tyto skupiny lidí jsou vlastně neubytovatelné. Protože, světe div se (*ironicky*), nikdo je nechce ubytovat, tak jak běžně ubytovává neromské uprchlíky. Několik málo zkušeností, kdy hasiči neavizovali dopředu, že se jedná o Romy a následně přiváželi nepřijaté romské uprchlíky od ubytovatelů zpět na KACPU, je pravděpodobně donutilo jednat jinak, než je běžné. A nastavili si pravidlo, že nejdříve musí mít romský uprchlík kde bydlet a až potom může žádat o dočasnou ochranu. Je to cyklické, nesnášenlivost vůči Romům ze strany majoritní společnosti zapříčinila onu neubytovatelnost Romů, a zároveň starostové projevují nechuť ubytovávat Romy, protože přeci nepůjdou proti svým voličům, kteří jasně dali najevo, co chtějí a co ne. Tady ale musím uznat, že doprovodná sociální práce s romskou komunitou, kterou dělají samotní Romové, zvyšuje šanci na úspěšné pobývání dané uprchlické rodiny v Čechách. Ta kulturní propojenost a porozumění, které vzniká, je nenahraditelné. Pravdou ale je, že neziskový sektor má málo romských kapacit, které by vůbec mohli něco takového pokrýt, a bylo by třeba nafouknout rozpočet. Zároveň si myslím, že by bylo dobré finance učinit dostupnějšími i pro malé lokální neziskovky, které třeba nemají registrovanou sociální práci, ale znají danou kulturu, a hlavně k ní

mají kladný vztah. To je, oč tu běží. Pracovat by mohly ženy, které mají odrostlé děti. Z počtu 21 lidí je ale třeba 15 dětí. Dovedla bych si představit nějaké chráněné dílny, komunitní školky, tak aby další ženy mohly pracovat.

Jaké jsou obavy, názory, vztah českých občanů nebo politiků vůči takovému počtu romských uprchlíků?

Počet romských uprchlíků v Čechách není nijak vysoký. Je to napínávací společenská kauza, která ukazuje na stav naší společnosti. Nechce se mi tady reprodukovat nafouknuté obavy a nemístné názory občanů nebo politiků. Koho to zajímá, ať si brouzdá internetem, já se tomu nevěnuji.

Existuje podle tebe nějaký způsob, jak tuto nelehkou situaci vyřešit?

Ano, na vládní úrovni odpovědně přijmout pozici bohatého státu, který oplývá nejen bohatstvím materiálním, ale také hodnotovým. Žít v praxi vědomí toho, že každý jedinec je svobodný až tehdy, je-li svobodný nejslabší článek jeho společnosti. Pro Čechy je pojem svoboda naprostý fenomén, je pro ně, pro nás důležitá. Její význam ale neleží v tom dělat si bezohledně to, co vyhovuje mně, ale postarat se o to, aby i ten „nejslabší“ měl takovou kvalitu života, že bude moci zažívat pocit svobody. Tu nezažije, když nemá co jíst.

Každý, kdo k nám přijíždí z války, je součástí našeho společenství tady a teď, a je potřeba se k němu vztahovat především s úctou, respektem a lidsky. V tom vlada naprosto selhala a budíž ji to přičteno k dluhu, ne který má vůči Romům, ale který má sama vůči sobě. Společnost, která je schopna nejdříve sledovat válku v přímém přenosu na svých televizních obrazovkách, a pak nechává oběti této války spát na zemi hned vedle prosperujících obchodáků, kam chodí nakupovat, tak taková společnost má mnoho co vysvětlovat. Řešením této situace by byla rychlá důkladná sebereflexe, přeskládání hodnot i priorit a promyšlená systémová a systematická práce na celonárodní úrovni, kterou jsme již několikrát popsalí a nabízeli.

Ivanko, máš na závěr nějaký vzkaz?

Každý z vás může být nápomocen konkrétní rodině, každý z vás také může podat stížnost na praktiky, které se vedou vůči uprchlíkům romského původu. Každý z vás se může spojit s někým a spolupracovat na pomoci, tak jak zrovna jemu připadá smysluplné a každý z vás může vystoupit z řady, kdykoli slyší rasistické postoje mířené vůči uprchlíkům z Ukrajiny a nastavit jasný limit. A nebo se můžete v tichu modlit. Tak to dělám hlavně ve chvílích, kdy se jakákoliv pomoc zdá málo. Ale jak víme, zdání klame. Každá pomoc se počítá – děkuji všem, kteří v ní vytrvávají, kteří mi projeví důvěru a finančně přispívají, nebo těm, kdo nás podporují morálně. Jsme v tom spolu a mír s námi!

rozhovor vedla Veronika Kačová

Ehin o drom – mušinas te prelel e pozicija sar barvalo štatos

E Ivana Farahani – Čonková hiři prin-džarduňi nekbuter andre peskri soci-jalno bufi, the adadives ehin the rjaditelka andre Lesno the mateřsko škola Velíček. Okrem kada hiři dajori the zoralí džuvli, savi pes nigda řisostar naod-cirdel the kamibnaha kerel bufi vaš o mi-ros pašal amende. La Ivankaha man arakhlom vaj anglo deř berř. Čudali-nav pre lakro napomukhipen, lačhipen, phundrado jilo. The palikerav vaš ama-ro likeriben the jekhetani bufi. E Ivan-ka, jekhetane la Dana Hruřková the le Ivan Veselý, imar trito řhon řegetinel le romane denařtenge khatar Ukraji-na. Buter tumen doginena andre ama-ro vakeriben.

Servus, Ivanko, řaj amenge phe-nes, so ehas perřo impulsos, so tut cirdelas andro řegetipen le Ro-menge khatar Ukrajina? Soha sa-voreha imar řegetindal andre kadi phari situacija?

Lačo dřives, Verunko, the dřene, save ginen. Kaleha tumenge kamavas te palikerel vaš oda, hoj man vičindan provakeriben. Akor sar čujinavas, hoj majinav te řegetinel le romane dena-řtenge khatar Ukrajina, ta řegetina-vas savorenge khatar Ukrajina. O ma-riben andre Ukrajina man dukhalas the zorales čalađas mire nekbare-der džživpnaskre hodnoti, save like-rav. Andre řkolka kerđom avri e sbir-ka, somas vajkecivar andro foreskero jekhetaniĤben mařkar koordinatora the dobrovolńika, arakhlom man le danařte dřenenca andro foros, kaj be-řav. Varekana kampolas veci perdal o čhavoro, abo koča, the me diřom, so man ehas, abo phenavas le avre dřenenge, so kampil. Tiř kerđom avri o workshop, kaj giľavehas tu the tire pheňa, ehas kerdo, okrem aver, he le denařte dřenenge khatar Ukraji-na. Sar ale o vladna instrumenti, save majinenas te řegetinel le dřenenge, save denařen, chudle perdal o Roma te mosaľol, ta čujindom baro vičiňi-ben. Džanavas, so te kerel, the andro aprilis geľom korkori pre KACPU, hoj man te dovakerav le bare dřenenca, hoj kampil pro than romane tlumo-čńika, save ačaluven kadi kultura, the džanen andre kada te kerel bufi. Somas prekvapimen, hoj len pal kada ehas čačes zaujma. The mařkar vaj-keci dřivesa chudľam jekhetane bufi te kerel. Me korkori nadžanav čhiba, save kampil (ukrajinsko, romaňi, ma-ďarsko čhib) the phučľom avrendar, the ko pes nadiňas anglal – e Dana Hruřková, savi pherdo berřa kerel bufi pro foros sar terenno pracovńi-ka, the joj andas le Ivan Veselý, baro dřeno andre romaňi politika andro Čechi. Sodujdženen likerav sar bare dženen, the som palikerđi, hoj řaj len-dar sikhľuvav. No, the andre koľa mi-nuťica pes chudľas te kerel čačes pha-ri bufi. Pherdo andro terenno, the ori pro poradi, sako dřives. Oda ehas per-řo duj čhon. Savoro pes sig kerľas aver the mek kerel. Jekh veca ehin te ke-rel bufi andro terenno, dujto te ki-del o data, trito te del duma avre dře-nenca, řtarto te dikhel, so sikhaven o medija, the kada savoro andro reži-mos krizovo intervencija. Kadaj mu-řinav te leperel, hoj o berřa andre bufi, kana keravas krizovo intervencija an-

dro romane komuniti proci o neona-cisti, mange but řegetinde.

Oda řundol but dramaticki. Korko-ra tut ehin pherdo bufi, sar řjeditel-ka andre lesno řkolka Velíček. Sar oda savoro psichicki birines?

Arakhlom, hoj o tempos andre krizo-vo intervencija mange miřtes perel. Ehin oda varekana pharo, the rovav sako dřives, ale pre dujto sera čujinav, hoj pes e energija korkori visarel the avel mange pale. Pal kole duj čhon ale čujinav domardřipen, čeporo som na-svali, the pomukhav o tempos. Dža-nav, hoj kampil pes pal peste te sta-rinel, the te mukhel peske e energija. E řkola ehin lači, podporinel man e řřizovatelka, o kolektivos, the korkori e bufi man bavinel. Te likerel sukrom-no firma, save ehin 7 dřene, save phiren andre bufi, the asik 50 klijen-ti, ehin pharo, the kampil te likerel e godi, te thovel o jakha vřadzi, pher-do interakcija, the ehin dřivesa, kana čačes napreačhuvav. Ale he kadaj ču-jinav, hoj man oda del zor. E energi-ja, savi le čhaven ehin the sava den, ehin but lači, the me man andre late rado nařavav, andre koľa lengro baviřagos the baro somnakuňipen. No the nekbuter ehin perdal mande miri čhajori, oda hin čačipen. Čuda-ľinav pre late vaš kada, sar manca an-dre koda řukares pľavinel. Keci pes vaš kole trin čhon sikhadař, dikhlas, the so vakerel pal o řegetipen... but lake oda del andre manuřeskero ro-vina. Varekana mange avel pre godi, hoj bi laha majinavas te avel buter, ale dičhuvel spokojimen, ta mange dav smirom. Bizo mange muřinav te del pozoris, hoj man oda te nalel buter the te thovel mange o hraňici. Na sar anglo ochoť berř. (asal)

Ačaluľav, te avel daj, the mek kajsi aktivno, vaš kada kampil but zor. Oddřas khatar tiri famili-ja ko denařte familiji. Keci lendar avle the keci adadives hine? Kha-tar avle? Hine oda buter familiji, daja le čhavorenca? The sava čhi-baha tut lenca dovakeres?

Me duminav, hoj koda čislos pes phares džal te rakhel. Te o řandara le manuřen varekaj bičhaven, the phe-nen lenge te džal abo te nadžal andre mařina the avka, ta te phenel o čis-la le manuřengre, save hem aňi ři-gda pre registracija nadoavle, hem kadaj ehas, oda pes mange dičhuvel sar pharo... Bizo ehas chvila, kaj pes džanelas, hoj talam 2 000–2 500 dře-ne. Adadives čačes nadžanav, keci presnes. Phenavas bi, hoj buter sar 4 000 dřene. Beřen andro detenčna centra andre Běľá the Vyřní Lhoty, the Prahate andro cerchi andre Tro-ja, the akanak he andro Maleřice, the palis perdal lende ehin varesave raťaribena, budinela pes nevo foro-cis varekaj ke Brna, miřľinav. Džan pes andre te reřťol talam 1 000 dřene. Ale visarenas pes kodoj avka řtarval buter, ehin kodoj baro čalavipen vaš kale nastabilno džživipen. O denařte aven khatar pherdo kotera Ukrajina. Arakhlom familiji khatar Kyjev, Lvov, Zakarpati. Me man lenca dovakerav čechika, lebo le dřeneha, savo řegeti-nel andre čhiba. Kadaj muřinav te pa-

likerel savore mire kamaratenge, save mange varekana pro telefonos řegeti-nen te del duma. Ehin mange pharo, hoj nadžanav avka lačhes romanes, the ukrajinski imar vobec.

Dikhav, hoj kole čisla džan phares te phenel. Ale he kavka, keci famili-ji ačhon kadaj the keci lendar gele pale? Kavka procentualnes.

Perdal kale familiji andre Evropa nane řikhaj smirom the řegetipen, the kavka migrinen buter sar aver skupini. Tiř džan pale vaš peskri fa-milija, lebo vaš o pohrebos – kada zijand dikhas buterval. Te o čechi-ko uprune raja nakamen te řegeti-nel andro lačhe khera, lačo chaben the buťa, ta kale manuša čačes ča ajci predřiven, the phiren okle arde. Ehin oda historickones prindžarduňi na-dobrovolno migracija, řisavo řukar phiriben dromenca, ale tradkeriben andro telemarde podminki.

The kole, save ačhuven, ehin per-dal lende varesave integračna programi?

Sar phenel miri kolegiňa e Dana Hruřková „Savi integracija?“ Hem džal ča pal koda, hoj lenge řegeti-naha, mařkar o dřivesa andro mari-ben. Akanak sam andre chvila, kana o manuša denařen khatar peskre khera, vařoda hoj odoj ehin mariben. Te bi pes majinenas te thovel andre spoľčnosťa le ciloha te avenas rov-nocenna partnera savorenge, ko ka-daj dživel, ta bi oda avelas čačes vare-so aver, the kampolas bi upre o but buter love, save hine ratimen akanak.

Kamen pes adaj jon korkore te pre-sikhľol? Lebo lenca ehin varesave problema? Hine amare neziskov-ki pripravimen, the o štatos, te lel kale manuřen?

So řaj phenav pal o „problema“, ta me kada lav nadikhav but rado. Hi, vare-save nadžanen te ginel, hi, řaj varekas lendar avel dujto občanstvi (džal pal o pandž dřene andro řel), lebo lenge chibinel razitkos andro pasos (oda hem nane dovodos, lenge te nařege-tinel), lebo len ehin bari familija abo aver... Ale me bi man ladžavas te phe-nel vareso džungalo pro manuř, savo denařel khatar mariben. Dikhav man lenca but, kamav len te ačaluvel the paťivaha řaj phenav, hoj miri godi hiňi cikňori, napredřidľom koda, so jon, nadenařav khatar dar, khatar bombi, namerav bokhatar. Miřľinav, hoj pher-do veci, save varesave dřene vičinen problema, abo den duma pal o dena-řte, ta džan buter pal kada, hoj peske nadžanas te predstavinel, so lenge hin andro řero, the so predřiven. Fungi-nen andro režimos „te predřivel“ (oda znameňinel te namerel). Hoj oda te ačaluľas, muřinahas but te kamel. Amaro džživipen, so andro berřa, save hine, mek furt hino „rajkano“ dživi-pen, amenge oda nasikhavel. řaj amen avel baro jilo, ale te džanel, te ača-luľel, the te sudžinel, ta kada miřľi-nav, nařti. Lebo choča me na.

Sar dičhuvel o řegetipen khatar neziskovki, khatar hlavno foros Praha, so pre kadi phari situacija phenen?

O neziskova organizaciji řegetinen, ale pal miro, nařti keren but. Nane lendar ajci, the kole, so oda kerde, sikhade baro tromadřipen. Naka-mav akanak varekaske te kerel re-klama, ale khatar medija džal avri, ko pre kada kerel bufi. Bizo hine he kajse, save andre kada tematos ke-ren bufi, ale nadžal pal lende te řunel, abo pes nadikhas. Bizo kale organi-zaciji, save chudle te řegetinel, keren bari bufi. He vaš kada, hoj len ehin peskri bufi, the kija ile aver. Gele an-dro naprindžardutno than, kaj ehin loko legos. Leperav mange, kana jekhvar korkori mandar phučavas: „řaj vobec kerav jekhetani bufi an-dro KACPU ke Praha? He vaš kada, hoj lengere praktiki sikhadař o řetře-ni khatar kancelarija le ombucmaňis-kri sar diskriminačna?“

Oda ehin ča jekh priklados vaš sa-voro, savo sikhavel, sar phari bufi pre peste o neziskovki lile. The oda na-dav duma pal kada, hoj kim naavle perřo love, ta oda kerenas pal peskre love, the oda nařti del sako, ča vare-ko. Te avel dobrovolńikos ehin lačhes, del oda cena the lačo řundo. řaj oda keren 2–4 ori andro kurko, ale nařti oda keren 20–40 ori andro kurko. Le dobrovolne dženen andro terennoš kampon, the kampona. Kada, sar upre dikhel o foros Praha, the aver kraja, oda likerav sar politic-ko dilino vakeriben, savo našadař sa-vore hodnoti, so le manuřeske andro džživipen kampil.

Kaj akanak beřen kale manuša?

Beřiben... drom, savo amen rozma-rel. Imar pro agor andro aprilis, sar avľom perřes andre KACPU, ehas doarakhľo avri khatar o hasiča, hoj kale skupini manuša hine hem „bikhereskere“. Vař oda, the akana řunen, řňko len nakamel te del kher, kavka sar denas beřiben le dena-řten, save nahas Roma. Palis, sar pes o gadže dořunde le hasičendar, hoj džal pal o Roma, ta len ande khatar beřibena pale andre KACPU, the pa-ľis pes pal lende starinenas aver sar akor. The kerdas pes o pravidľos, hoj perřes muřinel te avel le roma-ne denařtes kaj te beřel, the palis peske řaj podel řadostľa pal o aka-nutno řegetipen. Ehin oda cikľicko, o gadže nadikhnen rado le Romen, va-řoda o čhibale nakamen te del khera le Romen, vařoda hoj nadžana pro-ci peskre voliča, save phende, so ka-men the so na. Kadaj ale muřinav te phenel, hoj socijalno bufi le Romen-ca, savi keren korkore o Roma, vaz-del upre e řanca andro bachtalo be-řiben perdal denařte familiji andro Čechi. Koda kulturno jekhetaniĤben the ačaluľiben nadžal řisoha te previsarel. Čačipen ale ehin, hoj le neziskovo sektoris ehin čepo roma-ne dřene, save bi pes poťinenas, the kampolas bi buter love. Mek mange miřľinav, hoj bi avelas lačhes te del love le cikne neziskovken, saven nane registrimen socijalno bufi, ale prindžaren romaňi kultura, the bu-ter pre late dikhen lačhes. Oda ehin kada, pal soste adaj džal. Buťi řaj ke-ren o džuvľa, saven ehin bare čhave. Khatar 21 dřene ehin ale 15 čhavo-re. Džanavas bi mange te thovel an-

dro řero varesave dilni, komunitna řkolki, kavka, hoj the aver džuvľa řaj keren bufi.

Save ehin dara, lava, goda mařkar čechike dřene the politika pal kada, hoj avle ajci romane denařte?

Romane denařte andre Čechiko re-publika nane varesar but. Ehin oda ča spoľčensko kauza, savi sikhavel e godi andre amari spoľčnosťa. Na-kamav adaj te del duma pal o dara the lava khatar čechike dřene lebo politi-ka. Kas oda zaujiminel, ta me dikhel pro internetos, me kada naľikerav.

Egzistinel perdal tute varesavo drom khatar kadi phari situacija?

Hi, pre vladno urovňa muřinas te prelel e pozicija sar barvalo štatos, saves ehin na ča barvale veci, ale tiř kuče hodnoti. Te džanel te dživel ka-leha, hoj sako manuř hino slobod-no, sar hino slobodno leskro bizora-leskro člankos. Perdal o gadže ehin o lav sloboda baro, ehin perdal len-de, perdal amende, baro. Lakro dža-ňlipen ale nane andre koda, hoj peske řaj keras, so kamas, ale te postarinel pes pal kada, hoj he koda nekčoreder manuř řaj dživel kajso džživipen, hoj andre te predřivel sloboda. Koda na-čujinľa, te les nane so te chal.

Sako, ko k’amende avel khatar mariben, hino andre amari spoľč-nosťa adaj the akana, the kampil les te likerel, paťivales, respektoha the sar manuř manuřeske. Andre kada o uprune raja but mosarde, the ave-la lenge prithodo andro lenger o ka-miřagos, na savo len hin ko Roma, ale savo len ehin korkoren ke lenge. E spoľčnosťa, savi perřes dikhel pro mariben andre televiza, the palis mu-khel le domarde dženen, save pele andro mariben, te pařľol pre phuv mindar pař o bare sklepi, kaj phiren te cinavel, ta kajsi spoľčnosťa muři-nel but te ačalařel. Drom khatar kadi situacija ehin sigo sebereflexija – te thovel neve hodnoti the priori-ti, the promiřľimen sistemovo the siste-maticko bufi pre calonarodno urov-ňa, savi amen vajkecivar phendam the podiňam.

Ivanko, me tuke but palikerav vaš tiro časos, savo amenge diňal, som vaš kada but rado. Pro agor, ka-mes vareso te phenel?

Sako tumendar řaj řegetinel varesa-va familijake, sako tumedar tiř řaj pi-sinel stažnosťa pro praktiki, save pes keren pašal o romane denařte. Sako tumendar pes řaj thovel jekhetane varekaha, the kerel bufi andro řege-tipen, kavka sar jov kamel, sako tu-mendar řaj del pes anglal, kana řu-nel rasisticka lava mařkar o romane denařte khatar Ukrajina, the sikhavel peskro limites. Abo pes řaj cicho-nes modľinel. Kada kerav nekbuter, te pes sikhavel, hoj savoro řegeti-pen hin čepo. Ale sar džanas, na sa-voro nane čačipen. Sako řegetipen pes rachinel – palikerav savorenge, save napreačhuven, save den o love, lebo kolenge, ko amenge řegetinen sar manuř manuřeske. Sam andre kada savore jekhetane, the smirom amenca!

Phučelas e Veronika Kačová

Co nás ještě čeká

Dnes je možné vše, všechno se můžeme dozvědět, co se ve světě děje, dobré či nedobré, máme přístup k internetu, televizi a vůbec další možnosti. Kdo chce vědět víc, tak není problém. Internet, ten dnes dává rozumy každému, dokonce i dětem školou povinným, takže víme vše! Ale přes to všechno, nejrozumnější a světa znalí jsou důchodci! Ti jsou velice znalí ve všem. Je pravdou, že bychom si měli považovat těchto starších osob a mít k nim úctu, ale na druhou stranu nelze brát vážně vše, co prohlašují.

Kde nejvíce se shlukují naši spolubydlíci, to je malé prostranství před večerkou, jdou si nakoupit a potom si zasednou před hospůdkou. Jsou tu stoly a lavičky k sezení a velká debata může začít.

„Pojďte taky mezi nás,“ volají na mě babky, „trošku s námi pokecat.“

Pozdravila jsem s úsměvem a jdu k nim.

„Já vím, už není místo, ale my se scvrkneme a můžete si sednout...“

„To není třeba, já za chvíli...“

„Ale, není třeba tolik pospíchat, jen si sedněte a buďte s námi chvílku, všechno stihnete. Dnes není třeba pospíchat, nevíte, co nás čeká a už není možné ani si popovídat, znáte to. Ti mladí jen čumí do těch mobilů a slovo nepromluví, to musíme jít ven mezi lidi, abychom si mohli pokecat...“

„Sousedka má pravdu, přesně, já to taky tak říkám, nic ty mladý nezažívám, jen mobil...“

„Počkejte, teď mluvím já... mladá paní, co říkáte tomu, co se dnes děje?“

„A co myslíte...?“

„No, já myslím na tu válku, tam mezi Rusy...“

„Ukrajina, sousedko...“ říká jakýsi děda.

„To je jedno, za našich mladých časů to byli všichni Rusi a teď se mezi sebou bijí...“

„Protože je demokracie a oni se odtrhli od sebe...“ ozval se další důchodce. A všichni se zapojili, mluví jeden přes druhého a není ničemu rozumět. Mám chuť se pomalu vytrazit, ale nevede se mi to.

„Mladá paní, teď celý svět blbne s tou Ukrajinou, nechápu to, dávají jim zbraně a všechno možný...“

„No, to je politika...“

„Ať se jdou vysrat s politikou, vidíte to? Je tu plno uprchlíků a mají se u nás jako prasata v žitě...“

„Já myslím, že ne...“

„Jakýpak ne, což to nevidíte? Naše vláda je krmí, všechno mají zadara a my tady chcípáme skoro hladý...“

„To přeháníte, ne? Kdo tady chcípá hladý...?“

„Já vám řeknu jenom tolik, mladé maminky chcípají s dětmi hladý, protože nemají dostatek...“

„Víte, paní, já...“ chtěla jsem taky říct svůj názor, ale nejde to, všichni se pustili do velkých keců. Tak radši mlčím. Ale ta moje spolusedící se nedá.

„Já vám řeknu jen tolik, naše vláda není k ničemu, strkají se tomu mladému prezidentovi do zadku, já ani neznám jeho jméno, a on je všechny oblbuje...“

„Paní, vy nic nevíte, to je všechno od Ameriky...“

„No jo, Amerika, to je největší hnus...“

„Paní, oni nás zachránili ve válce...“

„Prdlajs zachránili, to byli Rusové, ti za nás bojovali a Američani přišli do Plzně, skoro když končila válka a udělali ze sebe hrdiny...“

„Pane Bože, to se už nedá poslouchat, co tu vedete za řeči, vy to plete všechno dohromady...“ okřikl nás všechny děda, který má v uších sluchátka.

„Co to meleš dědku, vždyť ty ani neslyšíš a chceš dávat rozumý?“

Děda ztichl a mávl rukou.

„A vůbec, uprchlíci, ti bílí se mají dobře, ale Cikáni, jak se k nim chová vláda? Hůř než ke psům, to vám říkám a mám pravdu, jak spí na zemi všude u nádraží, s malými dětmi, fuj, to se ukazujeme, co?“

„Není místo...“

„Jak, není místo pro všechny? Jen pro ty bílý? Není to dobré a nevíte, co nás ještě čeká. Já vím, jen to špatné, nic dobrého, bude takový hlad, že se budeme mezi sebou bít pro kousek chleba, protože všechno vlada rozdává...“

„Paní, ale my se...“

„Jak my se... já vím, co zamýšlí ten herec prezident z Ukrajiny, chce nás všechny zatáhnout do války, ale kdyby náš národ byl chytřejší, postavil by se proti ní...“

„To nepomůže, už protestují a nic...“

„To je jen hrstka lidí, to je potřeba, aby šli do ulic všichni! Jako za Havla, to je to, už není mezi námi takový...“ rozkašlala se, asi moc křičí.

Já se rychle zvedám, že odejdu.

„Počkejte ještě, to nic, já kašlu, napiju se a bude to dobrý... Paní, nevěřte nikomu, já tvrdím, že osvoboditelé byli Rusové, moji rodiče to prožili a vyprávěli nám, co se vše dělo. Válka je nejhorší věc na celém světě, měli by už přestat, aby byl mír a klid, ať nás nechají žít, co říkáte?“

„To určitě, to si každý přeje mír...“

„Nic nepomůže, jenom budeme zticha a poslouchat, co blbnou ve vládě. Vidíte, jak jsou hloupí, ministr obrany je žena, jak taková žena může rozumět obraně? Naše vláda je pro srandu světu, to říkám a mám pravdu.“

„No, tak se tu mějte hezky, já si nakoupím a jdu domů...“

„A přemýšlejte, jak se připravit na to, co nás čeká...“

Irena Eliášová

Láska

Chceš zažít lásku?

Zeptal se mě jeden kluk, který na tváři měl masku.

Řekla jsem mu, že nevím, co to je taková láska, pověděl, že je to něco krásného, ale mně připadalo, jako by to byla sázka. Potom přišel ke mně domů, sto růží přinesl, a pak mě v náručí ponesl.

Povídal mi, jak moc mě miluje

a přitom mu jeho oči zářily jako krásné moře.

Hm, asi jsem se zamilovala, bože.

Pověděla jsem mu, že už jsem jen jeho,

a když jsem ho představila mámě, řekla: Joj, dítě moje, ber ho!

Dnes jsme spolu už krásných pět let

a můj život mi připadá jako růžový květ.

Všechno bylo úžasné, byla jsem šťastná

a on mi neustále říkal, jak moc jsem krásná.

Na svatbě mi do očí řekl, že mě nikdy jinému nenechá avšak slovíčko "miluji tě" vynechá.

Ted' už se nechová tak, jak se choval

a řekl, že už necítí, co cítil,

a já už věděla, že mi přece jenom křivdil.

Jednoho dne mě opustil, odešel za jinou

a mé srdce pomalu pukalo bolestí, a to ne mírnou.

Dnes jsem doma sama a teď cítím, že se mám líp,

i když v hloubi srdce vím, že mi chybí pohled do tvých očí,

chybí mi tvůj hlas a tvůj smích,

doma vnímám tiché prázdno a nic víc.

No jo, zapomeň, zapomeň, řekne se lehce,

mozek však nemůže a srdce nechce.

Někdy si vzpomenu, jak zatímco mi křivdil,

já říkala, že je můj život jako krásný květ,

ach, byla jsem tak hloupá a neviděla jsem, jak falešný je svět.

Nakonec si přece jen sundal tu masku

a já věděla, že jsem měla celou dobu přes oči pásku.

Ale už teď vím, že svým vnučatům budu vyprávět o své první lásce,

kteřá neproběhla tak moc hladce,

ale první pocity byly tak krásné, že by ani popsat nešly,

a tolik lásky, jako by všechny bolesti na světě přešly.

Někde na mě přece jen čeká ten pravý,

který v budoucnu náš příběh už teď vypráví!

Bolest

Znáš ten pocit, když u srdce něco tě dusí?

A tvůj falešný úsměv všechny obelhávat musí?

Když toho chceš tolik říct, ale nemáš komu se svěřit,

když toho máš tolik na srdci, ale není tu nikdo, komu můžeš věřit?

Znáš takový to, když každý si všimne tvého úsměvu, ale nikdo tě bolesti ve tvých očích?

A toho, že každou noc před spaním jenom brečíš?

Když sama nevíš, co ti je, a máš chuť brečet, křičet, lámat své vlastní kosti, prostě si jen přeješ, aby ty tvoje bolesti už konečně přešly?

A ještě k tomu všemu se ti štěstí vyhýbá,

a Bůh ti do tvých očí slzy dál přilívá...

A ty sám nevíš, proč to tak je, co jsi vůbec proved?

A ne, nestačilo by mi ke štěstí ani pár stovek.

Každý den si jen nalhávám, že zítřek bude lepší, ale co když ty dny s tou bolestí budou čím dál těžší?

Někdy nevím, jak na tyto otázky odpovědět,

avšak někdy je lepší přece jen málo vědět...

Znáš ten pocit, když vlastní táta ti zavře dveře před nosem,

znáš ten pocit, když vidíš, jak tvůj kluk říká jiným holkám: Hej kotě, pojď sem?

Takový to, když ti vlastní máma nevěří,

a tvoje chuť k žití už pomalu ani neběží?

Ten pocit, když nejlepší kamarádka ti řekne, že už tě nemá ráda,

a tobě přijde, že celý svět vidí jen v tobě toho hada?

Tak už jsi prostě na všechno sama, všechno je na tobě,

a ty bys byla radší, kdybys už byla v hrobě?

Tak znáš ten pocit? No tak, znáš?

A odpověz mi normálně jako každý hráč.

A pokud neznáš tyto pocity, neříkej, že jsi nešťastný,

ale pokud ano, však neboj, vždycky tu s tebou bude křesťanství.

Jedině Bůh ti dá naději dál žít,

a prostě se zase fajn mít.

Tak neztrácej svůj čas s tím, že to chceš vzdát,

a radši si začni Bibli do ruky brát.

A že to zvládneš, on ti věří,

ale jen pospěš, tvůj čas ti běží...

Andrea Kačová

Ghettofest 2022 objektivem

Sabira Agalarova

So amen mek užarel

Adađives šaj savoro džanas, so kamas, so pes kerel andro svetos, mištes abo nalačhes, hin amen o internetos, e televiza, the aver veci. O internetos del bari godi sakoneske, the le cikne čhavorenge, so phiren andre školi, avka džanas savoro! Ale lekgodaveder hine o dochodci! Jon savoro džanen pre savoro, no hin čačo, hoj kampas te del lenge pativ, ale naštik savoro, so jon vakeren, lenge te paťal, odava hin lengero vakeriben.

Adaj k'amende nane kaj te džal, kaj peske te del o manuš duma, čak ko Vietnamcos andre bota, the angle karčmica, odoj avri hine o skamin-da the o lavici, odoj šaj peske o manuš bešel, no the imar šaj džal e bari duma.

„Aven k'amende,“ vičinen pre mande phure romňa, „amenca čulo te vakerel.“

Asandilom pre lende, the džav ke skamind ke lende.

„Imar aňi nane o than, no užar, sikra amen jaminaha, the imar hin than, kaj te tuke bešes...“

„Odava namušines, me džava imar...“

„Namušines furt te siđarel, čak beš adaj amenca, čulo vakeraha jekhetane. Adađives nane kaha te dumazinel, ole terne čak dikhen andro mobila, the aňi lav lendar našunav, amen mušinas te džal avri, kaj te šaj dumazinas maškar o manuša...“

„La suseda hin čačo, le ternen nane godi pre nisoste, čak ola mobila...“

„Užar, akaňik vakerav me... so phenes, terňi, pr'oda, so pes kerel adađives andro svetos?“

„The pre soste dumines...?“

„No, me duminav pro mariben maškar o Rusi...“

„Ukrajina, suseda...“ phenel jekh phuro manuš.

„Mange jekh, perdal amen sas savore Rusi, the akaňik pes maškar peste maren...“

„Vašoda hoj hin e demokracija, jon gele khatar peste...“ phenel aver phuro manuš. The kezdinen savore te vakerel, jekh perdal aver, me kamav te denašel khere, ale naštik.

„Romňije, adađives savore diliňon pal e Ukrajina, the savoro lenge detkeren, o zbraňa, bare love...“

„Odava hin e politika...“

„Nek pes chinen avri la politikaha, dikhen? Hin adaj pherdo denašte, the k'amende peske dživen mištes, sar o balora...“

„Me duminav, hoj na...“

„Sar, hoj na? O raja lenge den savoro, the amen adaj šaj meras andre bokh...“

„So vakeres, kas hin bokh...?“

„Ko? Čak dikh pro terne džuvľa, sar dživen le čhavorencia bijo love...“

„Džanes, romňije...“ Kamav tiš te phenel miro lav, ale naden mange, savore vakeren perdal peste. Ale so paš mande bešel, oj pes nadel.

„Me tumenge vareso phenava, amare raja nadžanen nič, jon pes juminen andre buľ ole prezidentoske, so nadžanav leskro nav, the jov len savoren čak diliňarel...“

„Romňije, tu nič nadžanes, odava savoro hin khatar Amerika...“

„Amerika, lekbareder hnosos...“

„Romňije, jon o Američani amen ratinde andro mariben...“

„Nane čačo, vaš amenge pes marenas o Rusi, o Američani avle ke Plzňa, imar sar avelas vigos le maribnaha, the kerde pestar vitejza...“

„Joj Devla, imar tumen naštik šunav, savoro den jekhetane o lava...“ vičinel pre amende o phuro manuš, so hin les andro kana o šuňiben.

„So tu vakeres, phuro, kames amenge te del godi, the sal kašuko?“

Ačhila te vakerel o phuro manuš, the čak le vasteha kivinel.

„The o denašte, sar peske mištes dživen k'amende, ale čak o parne, o Roma dživen sar ola džukela, soven pre štacija pre phuv le čhavorencia, oda hin šukares, so?“

„Nane ajci thana...“

„Sar, nane ajci thana vaš savore, čak vaš o parne hin than? No užaren, so amenca avela, me čak tumenge phenav. Hoj avela ajci bokh, hoj amen maraha vaš o koter maro, bo o bare raja savoro dena het...“

„Romňije, ale amen amen nadaha...“

„Sar amen amen nadaha? Me džanav, so kamel odava hercos prezidentsos, kaj savore te džas andro mariben, ale te avelas amaro narodos godaver, našunelas bi les...“

„Odava nadžala, imar hine o protesti, the nič...“

„Odava hin čulo manuša, te avelas avka, sar kana sas o Havel, ale imar nane maškar amende ajso manuš...“ baro kegišila chudľa.

Me kamav te denašel het, no nadžal mange.

„Užar mek čuloro, me keginav, pijava, the avela mange mištes... No phenav, andro mariben vaš amenge pes marenas o Rusi, odava amenge vakereles e daj le dadeha, jon predžidile o mariben, mariben hin lekgo-reder pr'ada svetos. Kampolas imar te ačhel le maribnaha, kaj amen mukhen te dživel, so phenes?“

„Hi, odava sako manuš kamel miros...“

„Nič naela pre smirom. Maškar amare raja hin baro diliňipen, džuvľi kerel ministros vaš e obrana, sar ajci džuvľi oda džanel? Amare raja hine čak pre asaviben andro svetos, man hin čačipen.“

„No, ačhen Devleha, me džav vareso te cinel, the džav khere...“

„The dumin pr'oda, sar dživaha, so amen užarel...“ Irena Eliášová

Hodonín u Kunštátu.
Památník holokaustu
Romů a Sintů na Moravě

Lidická tragédie

výstava
1|4– 31|10
2022

Výstava přibližuje nejenom
nechvalně známé datum
zničení obce 10. 6. 1942,
ale také poválečný vývoj
Lidic až po současnost.

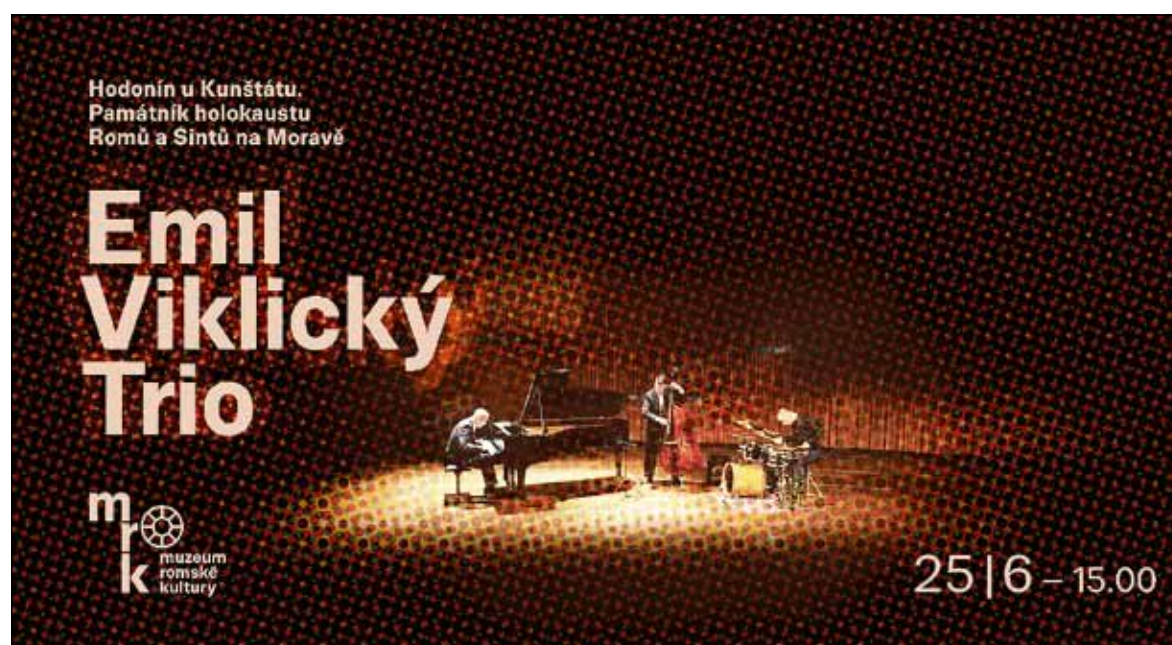
Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno: .....
název organizace: .....
adresa, PSČ: .....
e-mail: ..... telefon: .....
počet objednaných výtisků: .....

způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu: Romano hangos, Cejl 460/35,
Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2022 je 300 Kč

Vydávání Romano hangos podporuje
Ministerstvo kultury České republiky

Romano hangos / Romský hlas. Vychází s podporou Ministerstva kultury, Jihomoravského kraje a Statutárního města Brna.

Vydává Společenství Romů na Moravě. Registrováno Ministerstvem kultury ČR pod č. E 8154.

Redakce: Sabir Agalarov (šéfredaktor) romanohangos@gmail.com; Alica Heráková, Tomáš Ščuka. Grafická úprava a sazba: Radim Šašinka.

Redakční rada: Roman Čonka, Prešov; Alica Heráková, Brno; Drahomír Radek Horváth, Děčín; Ivona Parčiová, Brno; Barbora Antonová, Brno; Margita Racová, Brno.

Adresa redakce: Cejl 460/35, 602 00 Brno, tel.: 545 246 673, e-mail: romanohangos@gmail.com, Elektronická verze: www.srnm.cz.

IČO vydavatele: 44015178. Bankovní spojení: Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010. Tiskne: Samab press group, a.s., Cyrilská, Brno. Rozšiřuje: Kongrestakt Brno.